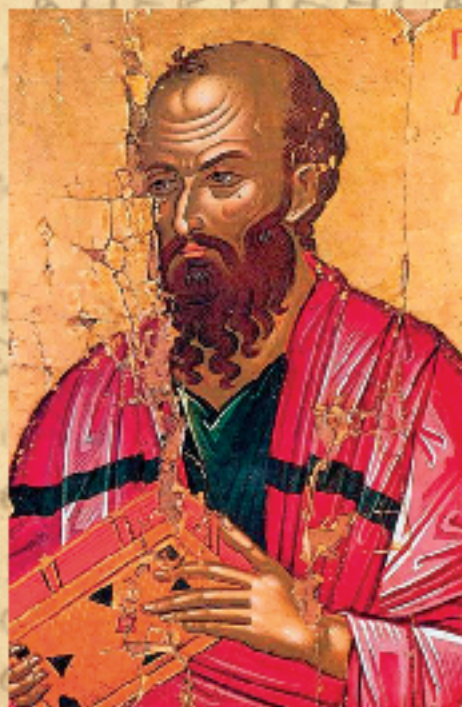

Στυλιανοῦ Γ. Παπαδόπουλου

Ὁμότιμου Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ΠΑΓΛΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Τί τοῦ ἀπεκάλυψε ὁ Κύριος

© Στυλιανός Γ. Παπαδόπουλος

Το παρόν κείμενο περιλαμβάνεται στο δίτομο έργο «Απόστολος Παύλος και Κόρινθος. 1950 χρόνια από τη συγγραφή των Επιστολών προς Κορινθίους – Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Κόρινθος 2007», το οποίο θα κυκλοφορήσει τον Νοέμβριο του 2009 από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ.

Στυλιανοῦ Γ. Παπαδόπουλου

Όμότιμου Καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ΠΑΓΛΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Τί τοῦ ἀπεκάλυψε ὁ Κύριος

Ὁ Παῦλος τῶν Ἐθνῶν: Τί τοῦ ἀπεκάλυψε ὁ Κύριος

Ἡ κλήση τοῦ Παύλου

Τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι καὶ κατανοεῖται ὡς μυστήριο, ἡ ἐξήγηση τοῦ ὁποῖου προβληματίζε καὶ προβληματίζει τὸν ἄνθρωπο. Ἰδίως τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἰσέρχεται στὴν πορεία τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, ποὺ βιώνει δηλαδὴ προσωπικὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, φαίνεται περίεργο ποὺ ὁ Θεὸς ἐπέλεξε ν' ἀναδείξει σὲ σκεῦος, ὄργανο ἐκλεκτό, ἕναν Ἑβραῖο θεολόγο τῆς διασπορᾶς, γιὰ νὰ κηρύξει τὸν Χριστὸ στὰ Ἔθνη. Ὁ Σαούλ, μάλιστα, ὁ Παῦλος, ὑπῆρξε ἀκόμα καὶ «ζηλωτής», αὐστηρὸς Ἑβραῖος, μὲ θαυμαστὴ δράση σκληροῦ διώκτη τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος:

«...καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν. Καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ... περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν παραδόσεων» (Γαλ. 1,13-14).

Τρία ἔτη προετοίμαζε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς δώδεκα Μαθητὲς καὶ μαζί τους ἓνα εὐρύτερο κύκλο μαθητῶν γιὰ τὴν συνέχιση τοῦ ἔργου του. Οἱ Μαθητὲς ἄκουσαν τὴν διδασκαλία του, τὸν εἶδαν νὰ θαυματουργεῖ, παρακολούθησαν τὸ πάθος του, τὸν ἀναγνώρισαν ἀναστημένο. Προπαντός, δεχθῆκανε τὸ ὑπεσχημένο ἅγιο Πνεῦμα κατὰ τὴν Πεντηκοστή, γιὰ νὰ κατανοήσουνε ὅσα τοὺς εἶχε εἶπει, γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγεῖ (ἀποκαλύπτει) «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνει στὸ ἔργο τους ὡς διαδόχων καὶ συνεχιστῶν του:

«Ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ἡμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν (Ἰωάν. 14,26).

«Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. 16,13).

Ὁ προορισμένος γιὰ τὰ Ἑθνη κήρυκας, ὅμως, γιὰ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἐξακτίνωση τῆς Ἐκκλησίας στὰ Ἑθνη, ἔξω ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμὸ τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς διασπορᾶς, προετοιμάσθηκε γιὰ τὸ ἔργο του τελείως διαφορετικά.

«πορεύου (= τοῦ εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος), ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε» (Πράξ. 22,21).

Καὶ τῆς προετοιμασίας προηγήθηκε μὲ καταγιτιστικὸ τυφλωτικὸ φῶς πρόσκληση, περὶ τὸ 34/37 (;), ἐνῶ ἔφιππος καὶ μὲ στρατιωτικὸ σῶμα βιάδιζε πρὸς τὴν Δαμασκὸ μὲ σκοπὸ τὴν σύλληψη χριστιανῶν. Τότε, «ἐξαίφνης», ἄστραψε πάνω του ἰσχυρὸ φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι ἔπεσε στὸ ἔδαφος τυφλὸς (Πράξ. 9,3· 22,6). Συγχρόνως, ἄκουσε τὴν φωνὴ τοῦ Κυρίου: «Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις;».

Ἐκπληκτος καὶ τυφλωμένος ἐρώτησε γιὰ τὴν προέλευση τῆς φωνῆς καὶ πῆρε τὴν ἀπάντηση:

«ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις» (Πράξ. 9,4-5· 22,7-8).

Ἀπὸ τὴν φοβερὴ αὐτὴ στιγμὴ ὁ Σαοὺλ παραδόθηκε στὸ Μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄς μὴν τὸ κατανοῦσε. Πῆρε ἀποφασιστικὰ τὸν δρόμο ποῦ θὰ τὸν ὀδηγοῦσε στὸν θεόπτη Παῦλο, τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἐθνῶν (οἱ Ἑβραῖοι, τῆς διασπορᾶς ιδιαίτερα, ὡς Ῥωμαῖο πολίτες, λάμβαναν καὶ ἄλλο ὄνομα γιὰ τὶς Ῥωμαϊκὲς μόνο ἀρχές).

Ἡ παράδοση τοῦ Σαοὺλ στὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ δηλώθηκε μὲ τὴν χωρὶς δισταγμὸ ἐρώτησή του: «Τί ποιήσω, Κύριε;» (Πράξ. 22,10). Ὑπενθυμίζει τὴν παράδοση στὸ ἴδιο μυστήριον τῆς παρθένου Μαρίας

τὴν ὥρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ («ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου»: *Λουκ.* 1,38). Δέχθηκε τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου νὰ φθάσει «χειραγωγούμενος» στὴν Δαμασκὸ κι ἐκεῖ νὰ τοῦ λεχθεῖ ὅ,τι ἀπὸ τὸν Θεὸ ἔχει ὀρισθεῖ νὰ πράξει. Παράλληλα, ὄργανο τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ ἐπιλέχθηκε ὁ καλὸς χριστιανὸς τῆς Δαμασκοῦ Ἀνανίας, πὺν σὲ ὄραμα ἔλαβε ἐντολὴ νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν Παῦλο, νὰ τοῦ ἀποδώσει τὴν ὄραση καὶ νὰ τὸν βεβαιώσει ὅτι θὰ πληρωθεῖ Πνεύματος Ἁγίου, θὰ βαπτισθεῖ καὶ θὰ γνωρίσει τὸ θεῖο θέλημα.

«Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν (= τὸν Ἀνανία) ὁ Κύριος· πορεύου, ὅτι (= ὁ Σαούλ) σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν... Ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν... Ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας... καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε· Σαούλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἦρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς Πνεύματος ἁγίου... καὶ ἀναστὰς (= ὁ Σαούλ) ἐβαπτίσθη...» (*Πράξ.* 9,15-18).

«Ὁ δὲ (= Ἀνανίας) εἶπε· ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρήσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔση μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἐώρακας καὶ ἤκουσας» (*Πράξ.* 22,14-15).

Ἡ ἀποστολή τοῦ Ἀνανία ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο στάδιο προετοιμασίας τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, τὴν ἐνημέρωσή του γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ: ὅτι ὁ Κύριος θὰ τοῦ ὑποδείξει τί θὰ τοῦ συμβεῖ, ὅτι θὰ δεχθεῖ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι θὰ γνωρίσει ἐκεῖνον πὺν ἐκπλήρωσε τὸ θεῖο θέλημα (= τὸν Χριστό) καὶ θ' ἀκούσει ἀπὸ τὸ ἴδιον του τὸ στόμα ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἀποστολή του. Τότε ὁ Σαοὺλ βαπτίσθηκε· ἦταν ἕτοιμος νὰ δεχθεῖ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πὺν τοῦ ἀποκάλυψε τὸν ἄγνωστό του Ἰησοῦ Χριστό. Μὲ τὸ «ἠὺδόκησεν ὁ Θεός... διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσι» (Γαλ. 1,15-16), «ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος· τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ» (Α' Κορ. 2,10).

Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος (καὶ δὴ ἡ ἀποκαλυπτική) στὸν Σαοὺλ κατέστη δυνατὴ, ὅταν μὲ τὸ βάπτισμα μεταστοιχειώθηκε ὁ ἴδιος σὲ ναό, στὸν ὁποῖο «κατοίκησε» τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Παῦλος δὲν ἐκστασιάσθηκε, δὲν εἶχε τὴν διαδικασία τῆς ἐκστάσεως, τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ὅπως τὴν ἐννοεῖ π.χ. ὁ Πλάτωνας καὶ δὴ ὁ Πλωτίνος (Ἐννεάδες Γ' 8 καὶ ΣΤ' 7, 9). Ὁ Παῦλος δύο φορές χρησιμοποιεῖ τὴν λέξη «ἐκστασις» (Πράξ. 11,5· 22,17), γιὰ νὰ δηλώσει ὅτι ἐν ἐγρηγόρει εἶδε τὸ ὄραμα· ὅχι ὅτι ἐξῆλθε τοῦ κακοῦ ἑαυτοῦ του χάριν ὑψηλότερης ἐμπειρίας. Ὅλες οἱ πνευματικὲς διεργασίες καὶ ἡ ἀποκάλυψη συντελοῦνται ἐντὸς του, ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὅσο ἡ καρδιά ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας (Ρωμ. 1,21).

«Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν;» (Α΄ Κορ. 3,16 καὶ 6,19).

Καὶ ἡ ἴδια ἡ πίστη στὸν Χριστὸ ὡς Θεὸ (Κύριον) καὶ Σωτήρα εἶναι ἀποτέλεσμα ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ γεγονός τῆς ἀποκαλύψεως στὸν ἄνθρωπο καὶ τῆς πίστεώς του βρίσκονται σὲ σχέση αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, ἀλλὰ καὶ σὲ πλήρη ἀλληλοεξάρτηση. Γι' αὐτὸ ἡ ὁμολογία (πίστη) ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Κύριος (δηλαδὴ Θεός) εἶναι ἀποτέλεσμα ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριος Ἰησοῦς εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ» (Α΄ Κορ. 12,3).

Ἡ προσωπικὴ στὸν Παῦλο ἀποκάλυψη τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἀποστολῆς του

Ἐφόσον χωρὶς τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίσει καὶ νὰ θεολογήσει κάποιος γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὸ ἔργο του, ἔπεται ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο πὸν ὁ Παῦλος κήρυττε, ἡ θεολογία του δηλαδὴ, ὀφείλεται σὲ ἀποκάλυψη. Δὲν δίσταζε νὰ ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὅτι εἶχε Πνεῦμα Θεοῦ.

«Δοκῶ δὲ καὶ γὰρ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν» (Α΄ Κορ. 7,40).

Θεωροῦσε τὸ γεγονός τῆς ἀποκαλύψεως τόσο ἱερὸ

καί τόσο μυστηριακό, πού δὲν ἤθελε νὰ μιλάει γι' αὐτό, ἔνεκα τῆς ἄκρας ταπεινοφροσύνης του, ἔνεκα τοῦ φόβου νὰ τὸν ὑπερτιμήσουν καὶ τοῦ κινδύνου νὰ τὸν παρεξηγήσουν ὡς καυχησιολόγο. Ἀποφασίζει ὅμως νὰ μιλήσει γιὰ τὶς συγκλονιστικὲς ἀποκαλύψεις πού δέχθηκε, σχεδὸν νὰ καυχηθεῖ, μόνο καὶ μόνο γιατί κάποιιο κήρυτταν Χριστὸ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν πραγματικό. Αὐτοὶ διέδιδαν μεταξὺ τῶν πιστῶν τῶν ἐκκλησιῶν, πού ὁ ἴδιος εἶχε ιδρύσει, ὅτι ὁ ἴδιος δὲν ἔχει τὴν αὐθεντία πού ἔχουν ὅσοι ὑπεραπόστολοι-μαθητὲς γνώρισαν τὸν Κύριο προσωπικά.

Τελειώνοντας τὸ 56/57, τὴν Β' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή του, ἀναφέρεται μὲ πόνο καὶ παράπονο σὲ «ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου», πού συνέβησαν «πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων», περὶ τὸ 42/3 δηλαδή. «Ἡρπάγη» στὸν παράδεισο καὶ ἄκουσε καὶ εἶδε καταστάσεις δυσπερίγραπτες. Αὐτὲς μάλιστα οἱ ἀποκαλύψεις, γιὰ τὶς ὁποῖες καὶ μόνο καυχᾶται –ἐνῶ δὲν καυχᾶται γιὰ τὸν ἑαυτὸ τού–, ὑπῆρξαν κατὰ καιροὺς πολλὰς («τῆ ὑπερβολῆ τῶν ἀποκαλύψεων»: Β' Κορ. 12,1-10). Στὴν Α' Κορ. βεβαιώνει ὅτι τὸ κήρυγμά του τοῦ τὸ ἀποκάλυψε ὁ Θεὸς μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα,

«Ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματός του» (2,10),

ἐνῶ στὴν Β' Κορ. λέγει ὅτι τοῦ μιλάει ἐντὸς του ὁ ἴδιος ὁ Χριστός:

«...δοκιμήν ζητείτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ»
(13,3).

Ἀναγκάζεται, ἀκόμα, νὰ δηλώσει ὅτι σὲ σύγκριση μὲ τοὺς γνωστοὺς Ἀποστόλους-Μαθητὲς τοῦ Κυρίου δὲν «ὑστέρησε» σὲ τίποτα («οὐδέν»), ὅτι ἔπραξε καὶ ὑπέστη τὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος μὲ τὸ παραπάνω (Β' Κορ. 12,11-13).

Τὸ ἴδιο πρόβλημα, τὶς ἴδιες εἰς βάρος του σπερμολογίες, τὶς ἀμφισβητήσεις δηλαδὴ τῆς αὐθεντικότητος τοῦ κηρύγματός του καὶ τῆς ἀποστολικότητάς του, εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει στὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας, λίγο ἐνωρίτερα. Καὶ τότε ἀναγκάσθηκε νὰ ὑπερασπισθεῖ τὴν γνησιότητα τοῦ κηρύγματός του (=«Εὐαγγελίου» του), παραθέτοντας μὲ σαφήνεια καὶ στοιχεῖα προσωπικά, ὅσο καὶ ἂν τοῦ ἦταν δύσκολο. Δηλώνει στοὺς Γαλάτες (1,15-16) ὅτι τὸν κάλεσε στὸ ἔργο τοῦ εὐαγγελισμοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ Αὐτὸς τοῦ ἀποκάλυψε «τὸν Υἱὸν αὐτοῦ», τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Π' αὐτὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Παύλου, ἡ διδασκαλία του, δὲν ἀποτελεῖ ἔργο ἀνθρώπου, δὲν τὸ παρέλαβε ἀπὸ ἄνθρωπο καὶ δὲν τοῦ τὸ δίδαξε κάποιος – ὅπως τὸ διδάχθηκαν οἱ Μαθητὲς τοῦ Κυρίου. Τονίζει μὲ ἔμφαση ὅτι τὸ ἔλαβε μὲ ἀποκάλυψη Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ Εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε

ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ»
(Γαλ. 1,11-12).

Γιὰ νὰ πείσει τοὺς δύσπιστους Γαλάτες, παραθέτει καὶ ἄλλα προσωπικὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σημειώνουμε δύο. Τὸ πρῶτο, ὅτι μετὰ τὴν κλήση του στὴν Δαμασκὸ καὶ τὴν βάπτισή του δὲν ἐπισκέφθηκε τὰ Ἱεροσόλυμα, ὥστε νὰ τὸν διδάξουν ἐκεῖ τὸ Εὐαγγέλιο οἱ «πρό» αὐτοῦ Ἀπόστολοι. Ἀντίθετα ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀραβία (Γαλ. 1,17), ὅπου εἶχε τὴν προσωπικὴ πνευματικὴ του προετοιμασία, μὲ «ὑπερβολή» μάλιστα ἀποκαλύψεων.

Τὸ δεῦτερο ἱστορικὸ στοιχεῖο ἀποτελεῖ, παρὰ τὴν πρακτικότητά του, θεμελιῶδες κριτήριον γνησιότητος τοῦ παυλείου Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴ πολυσήμαντη γιὰ τὴν γνησιότητα τῆς συνεχῶς ἀναπτυσσόμενης παραδόσεως. Ἀναφέρει, λοιπόν, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπισκέφθηκε τρία ἔτη μετὰ τὴν κλήση του καὶ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ σκοπὸ νὰ γνωρίσει («ἱστορῆσαι Κηφᾶν») τὸν Πέτρο καὶ μαζί τὸν Ἰάκωβο (Γαλ. 1,18-19), στοὺς ὁποίους ἀσφαλῶς ἐξέθεσε ὅτι ἀποκαλυπτικὰ γνώριζε γιὰ τὸν Χριστό. Καὶ σὲ νεώτερη ἐπίσκεψή του στὰ Ἱεροσόλυμα, 14 ἔτη ἀργότερα (ὅταν ἔγινε ἡ ἀποστολικὴ Σύνοδος), συνήντησε τοὺς Ἰάκωβο, Πέτρο καὶ Ἰωάννη, ὅπως καὶ ἄλλους στυλοβάτες τῆς Ἐκκλησίας, στοὺς ὁποίους παρουσίασε («ἀνεθέμην») τὴν διδασκαλία, τὸ Εὐαγγέλιο δηλαδὴ πὺ κήρυττε στὰ Ἔθνη. Ἀφοῦ τὸν ἄκουσαν «κατ' ἰδίαν», δὲν εἶχανε τίπο-

τα να προσθέσουν («οὐδὲν προσανέθεντο»). Τὸ Εὐαγγέλιο πὸν κήρυτταν ἐκεῖνοι πὸν γνώρισαν καλὰ καὶ ἄκουγαν τρία ἔτη τὸν Χριστὸ καὶ πὸν ἦσαν παρόντες στὴν Πεντηκοστή, τὸ ἴδιο κήρυττε καὶ ὁ Παῦλος. Αὐτὸ πὸν ἀργότερα διδάχθηκε μὲ προσωπικὴ ἀποκάλυψη ὁ Παῦλος συμφωνοῦσε ἀπόλυτα μὲ αὐτὸ πὸν ἐνωρίτερα γνώριζαν οἱ Μαθητὲς τοῦ Κυρίου.

«Ἐπειτα, μετὰ τρία ἔτη (= μετὰ τὴν Ἀραβία) ἀνήλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Κηφᾶν καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. Ἐτερον δὲ τῶν Ἀποστόλων οὐκ εἶδον εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου» (Γαλ. 1,18-19).

«Ἐπειτα, διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν, πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα... ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν. Καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν... ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο... καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στυλοὶ εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας» (Γαλ. 2,1-9).

Ἀναμφίβολα, τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Παύλου ἦταν εὐρύτερο ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Πέτρου, διότι ὁ Παῦλος ὄφειλε νὰ θεολογήσει εὐρύτερα, βαθύτερα καὶ ἀναλυτικότερα, ἔνεκα τῶν προκλήσεων τῶν ἀκροατῶν του. Ἡ ἀπάντησή του στὶς προκλήσεις, ἡ θεολογία του δηλαδὴ γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ

ήτανε αποτέλεσμα καθοδηγήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπως τόσες φορές βεβαίωνε (π.χ. *Α΄ Κορ. 2,10· 7,4· 12,13*), ἀναγνωρίσθηκε ὡς σύμφωνη μὲ τὸ Εὐαγγέλιο τῶν Μαθητῶν τοῦ Κυρίου. Μολονότι τὸ κήρυγμα (θεολογία) τοῦ Παύλου ἦταν αὐξημένο, σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἀπλούστερο τῶν πρώτων Μαθητῶν, ἀποτελοῦσε ἀλήθεια γνήσια καὶ ὡς τέτοια δὲν μπορούσε νὰ εἶναι ἀντίθετη ἢ διάφορη ἐκείνης πού ἐξαρχῆς εἶχε προσφερθεῖ. Ο Παῦλος, πρῶτος θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας, προσέφερε, χάριν σωτηρίας τῶν πιστῶν, αὐξημένο κήρυγμα, ἀπόλυτα ὁμόλογο πρὸς τὸ ἀρχικό.

Πὶ αὐτὸ καὶ ὅ,τι στὴν πορευόμενη καὶ ζῶσα παράδοση τῆς Ἐκκλησίας θὰ προσφέρεται θεολογικά, ἐὰν εἶναι ὁμόλογο πρὸς τὴν προγενέστερη παράδοση καὶ ἐὰν συνιστᾷ ἐμβάθυνση στὴν ἴδια ἀλήθεια, θὰ υἱοθετεῖται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ θὰ ἐνσωματώνεται στὴν διδασκαλία της. Αὐτονόητο εἶναι ὅμως ὅτι τὸ νέο μπορεῖ νὰ εἶναι ὁμόλογο πρὸς τὸ ἀρχικό καὶ νὰ συνιστᾷ συνέπειά του, μόνο ἐὰν ὀφείλεται σὲ φωτισμὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διότι μόνο Αὐτὸ γνωρίζει τὴν ἄκτιση θεία ἀλήθεια καὶ μόνο Αὐτὸ τὴν φανερώνει, στὸ βαθμὸ πάντα πού εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ ἐφόδια τοῦ Παύλου

Ἐπιγραμματικὰ εἶδαμε τὸ πῶς τῆς κλήσεως τοῦ Παύλου καὶ τὴν διαρκὴ Πεντηκοστή του, ὥστε νὰ γνωρίζει

όλο και βαθύτερα τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ χάριν τῆς σωτηρίας τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ Πεντηκοστή του ὅμως, οἱ ἱερὲς ἀποκαλύψεις του, δὲν εἶχανε δική τους γλώσσα καὶ δομές. Αὐτά, στοιχεῖα κτιστὰ καὶ ἀνθρώπινα, τὰ εἶχε πλούσια καὶ τὰ χρησιμοποιοῦσε ἀριστοτεχνικά, γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴν ἀποκαλυφθεῖσα ἀλήθεια καὶ νὰ τῆς δώσει μορφή τέτοια, πὺ νὰ γίνεται, κατὰ τὸ ἀνθρώπινο τουλάχιστον, κατανοητή, χωρὶς ἢ γλωσσικὴ μορφή καὶ οἱ δομές νὰ φαλκιδεύουνε τὴν ἄκτιστη ἀλήθεια.

Τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ στοιχεῖα εἶναι ἡ εὐρεία παιδεία, ἑλληνιστικὴ καὶ φιλοσοφικὴ, πὺ εὐτύχησε ν' ἀποκτήσει στὴν πατρίδα του Ταρσό τῆς Κιλικίας, περίφημο γιὰ τὴν ἐποχὴ πνευματικὸ κέντρο μεγάλης ἀκτινοβολίας, ὅπου ἔδρασαν φιλόσοφοι (ὅπως ὁ Ἀθηνόδωρος) καὶ ρήτορες. Ἡ φιλοσοφικὴ νεοστωικὴ παράδοση τοῦ Ἀθηνοδώρου τοῦ Κορδυλίωνα (1ος αἰ. π.Χ.) ἦταν πολὺ ἔντονη στὴν Ταρσό, ὅπου σπούδασε ὁ Παῦλος μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἄνεση τοῦ πατέρα του, πὺ εἶχε καὶ τὰ προνόμια τοῦ Ῥωμαίου πολίτη.

Παράλληλα, φιλομαθὴς καὶ ὀξύνους, θὰ ἔμαθε πολλὰ γιὰ τὴν ἑλληνορωμαϊκὴ θρησκεία καὶ τὰ ἀνατολικὰ θρησκευτά. Φυσικά, ἡ πρώτη παιδεία του, ὡς τέκνο παραδοσιακῆς ἑβραϊκῆς οικογένειας, ἀποκτήθηκε στοὺς κόλπους τῆς Συναγωγῆς, ἀλλὰ στὴν συνέχεια σπούδασε ραββινικὴ ἐρμηνεία στὸν περίφημο ραββῖνο Γαμαλιήλ Α', πὺ δίδασκε στὰ Ἱεροσόλυμα. Γνώρισε πολὺ καλὰ τὴν *Παλαιὰ Διαθήκη* καὶ γενικὰ τὴν ἰου-

δαϊκή γραμματεία, ώστε να θεωρείται διδάσκαλος κι έρμηνευτής τών Γραφών, άρα θεολόγος και μάλλον Φαρισαίος.

Δέν είναι, λοιπόν, τυχαίο πού ως χριστιανός μετά γνωρίζει να έρμηνεύει τήν ΠΔ στο φώς του μυστηρίου του Ίησου Χριστού και να αναλύει –πρώτος μέ τόση σαφήνεια– τήν έπαλήθευση τών προφητειών στο πρόσωπο του Χριστού και στήν Έκκλησία. Είναι όμως και θαυμαστό ότι ένίοτε χρησιμοποιεί άνετα στωϊκή όρολογία (έλευθερία, συνείδησις), μολονότι βεβαιώνει ότι κηρύττει Χριστό «ούκ έν σοφία λόγου» (Α΄ Κορ. 1,17). Σημαντικότερο είναι ότι άποδεικνύεται δημιουργικός και ταλαντούχος χρήστης τής έλληνιστικής γλώσσας, τής όποίας γνωρίζει πολú καλά τά σχήματα και τούς νόμους, αλλά τής δίνει τή δική του έντονη προσωπική σφραγίδα. Δίκαια γίνεται λόγος για παύλεια γλώσσα, πού ύπερβαίνει τήν λεγόμενη «κοινή» έλληνιστική.

Τόν έσταυρωμένο και άναστάντα μόνο κηρύττει έναντι τών Έβραίων, τών σοφών Έλλήνων και του εúδαιμονικού περιβάλλοντος

«Ού γάρ έκρινά τι ειδέναι έν ύμιν ειμή Ίησουν Χριστόν και τουτόν έσταυρωμένον» (Α΄ Κορ. 2,2).

«Πιστεύομεν ότι Ίησοϋς άπέθανε και άνέστη» (Α΄ Θεσσ. 4,14).

«Ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται» (Γαλ. 3,11).

«Τέλος γὰρ νόμου Χριστός» (Ρωμ. 10,4).

Στὰ δύο πρῶτα χωρία ἔχουμε τὴν μοναδικότητα τοῦ Χριστοῦ, θανόντα καὶ ἀναστάντα, ἔχουμε τὸ θεμελιώδες κίνητρο τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς θεολογίας τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπόλυτο κέντρο τοῦ ὅλου ἔργου του. Ο ἴδιος ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ, ζεῖ ἐν Χριστῷ (Γαλ. 2,20) καὶ γιὰ τὸν Χριστό, πὺν τὸν κάλεσε νὰ ἐργασθεῖ ὡς ἀπόστολός του. Τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ πὺν κηρύττει εἶναι «περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ» πὺν ἐνηνθρώπησε («γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα»: Ρωμ. 1,2-3).

Συνεπῆς πρὸς τὴν κλήση του καὶ ἀπὸ βαθιὰ εὐγνωμοσύνη ἀφοσιώνεται ἄχρι θανάτου στὴν παρουσίαση τοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ Μεσσία καὶ τοῦ Σωτήρα τῶν Προφητῶν καὶ συγχρόνως ἐκφράζει τὴν ἐμπειρία πὺν βιώνει ἐν Χριστῷ. Ἀπολογεῖται κι ἐξηγεῖ τὸ γιατί, ὄντας αὐστηρὸς Ἑβραῖος ἐκεῖνος καὶ μᾶλλον Φαρισαῖος, ἀκολούθησε τὸν Χριστὸ κι ἔγινε μέλος τῆς Ἐκκλησίας του. Στὸ ἔργο τοῦ Παύλου δηλαδὴ ἐνυπάρχει ἡ ἀπολογία τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Χριστοῦ, τῆς μεταστροφῆς του, ὅπως αὐτὴ χαρακτηρίζεται. Γνωρίζοντας καλὰ τὴν ΠΔ καὶ δὴ τοὺς Προφῆτες, ἀλλὰ καὶ βιώνοντας τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ, ἐξηγεῖ ἐπίμονα, κυρίως γιὰ τοὺς Ἑβραίους, τὸν ρόλο τοῦ Νόμου (ΠΔ) ὡς παιδαγωγοῦ (Γαλ. 3,24) καὶ σκιᾶς τῶν μελλόντων, ἐκείνων πὺν θὰ ἔρχονταν μὲ τὸν Χριστὸ (Ἐβρ. 10,1). Ο ρόλος τοῦ Νόμου τελιώνει

μὲ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ (*Ρωμ.* 10,4), διὰ τοῦ ὁποίου μόνο –καὶ ὄχι διὰ τοῦ Νόμου– πραγματώνεται δικαιοσύνη καὶ σωτηρία (*Ρωμ.* 3,20-21 καὶ 28· *Γαλ.* 2,21 καὶ 16· 3,11).

Ὅφειλει ἀκόμα νὰ ἐξηγήσει –καὶ εἶναι ὁ πρῶτος πὺν θεόπνευστα τὸ ἐπιχειρεῖ– ὅτι τὸ λυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Σωτήρα Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεχίζεται στοὺς αἰῶνες – διακονεῖται, μετὰ τὴν Ἀνάληψή του, ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους-διαδόχους του καὶ πραγματώνεται στὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας. Πραγματώνεται στὴν Ἐκκλησία, διότι αὐτὴ ἀποτελεῖ σῶμα, τοῦ ὁποίου κεφαλὴ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς (*Εφεσ.* 1,2· 2,3) καὶ μέλη «ἐκ μέρους» οἱ πιστοὶ ὅλοι, καθόσον μετέχουν ρεαλιστικὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας (*Α΄ Κορ.* 10,16-17· 11,23-24,26), καθόσον δηλαδὴ μετέχουν τοῦ εὐχαριστιακοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, πὺν εἶναι ἡ ἁγιασμένη καὶ θεωμένη ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μυστήριον τοῦτο, βεβαιώνει, παρέλαβε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον καὶ τὸ παραδίδει στοὺς πιστοὺς (*Α΄ Κορ.* 11,23).

Ἄλλ' ἐὰν ἦτανε δύσκολο νὰ πείσει τοὺς συμπατριῶτες του ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀποτελεῖ τὴν ἐκπλήρωση τῶν προφητῶν-ἐπαγγελιῶν καὶ ὅτι ὁ Νόμος τῆς ΠΔ δὲν σώζει, τὸ ἴδιον δύσκολο ἦτανε καὶ νὰ δεχθῶν οἱ Ἕλληνες καὶ γενικὰ οἱ ἔθνικοι ἀντὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου τὸν θεῖον καὶ προαιώνιον Λόγον, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ Πατέρα, τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα Χριστό. Οἱ διωγμοὶ τοῦ Παύλου, ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες του, οἱ κατατρεγμοὶ, οἱ φυλακίσεις, οἱ ἀπειλὲς γιὰ θα-

νάτωση, οί ραβδισμοί, ακόμα και ό μαρτυρικός του θάνατος, φαίνονται αυτονόητοι, αφού έργάσθηκε καρποφόρα ως όργανο θεήλατο για την άνατροπή τής πνευματικής καταστάσεως του κόσμου και την μεταστοιχείωσή του σέ Έκκλησία Χριστού.

Ή άνατροπή, μάλιστα, τήν όποία επιδίωξε ό Παύλος, δέν άπαιτούσε μόνο νοησιарική μεταστροφή, άποδοχή με τόν νοϋ άλλης ιδέας. Άπαιτούσε πολύ περισσότερο μεταστροφή και άναδημιουργία όλου του ανθρώπινου εΐναι, ριζική άλλαγή τρόπου ζωής, άνάπλαση του ανθρώπου σέ καινή κτίση με άπόλυτο πρότυπο τόν Χριστό (τόν νέο Άδάμ) και έν Χριστώ. Αυτό μπορούσε νά γίνει μόνο με τήν μετοχή στο μυστήριο τής Έκκλησίας, με τήν δύναμη του άρτου και του οΐνου τής θείας Εϋχαριστίας, αλλά, συγχρόνως, και με τόν προσωπικό πνευματικό-άσκητικό άγώνα του πιστού. Το τελευταίο τουτο, έπόμενο ήτανε για τις επικρατούσες εϋδαιμονιστικές-ύλιστικές αντιλήψεις όλων των εποχών, νά συνιστά τεράστιο έμπόδιο για τήν άποδοχή κι έφαρμογή τής διδασκαλίας του άποστόλου Παύλου.

Και δέν εΐναι τυχαίο ότι ό θεόπτης και πνευματοφώτιστος Παύλος έγινε και ό πρώτος θεολόγος του καθημερινού βίου των πιστών. Όλες οί εκφάνσεις και πρακτικές πλευρές τής ζωής των ανθρώπων έπρεπε ν' αλλάξουν σύμφωνα πλέον με τó άποκεκαλυμμένο θέλημα του Θεού και προπαντός με κριτήριο τήν άπόλυτη άγάπη του Θεού προς τόν άνθρωπο και του ανθρώπου προς τόν Θεό αλλά και προς τόν πλησίον του άνθρω-

πο. Γι' αυτό και, όσο δύσκολο και αν ήτανε, μίλησε κι έγραψε για πολλά –τά πιο αναγκαία– πρακτικά ζητήματα, όπως είναι η προσευχή, οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, η περιουσία, ο πλούτος, η μέθη, ο καθημερινός πνευματικός αγώνας, οι δαίμονες, η ζωή της εκκλησιαστικής κοινότητας, το έργο των λειτουργών, η απόλυτη υπεροχή της αγάπης, ο θάνατος, η λύπη, οι συμφορές στην ζωή, ο γάμος, η πορνεία, η παρθενία και η δουλεία.

Ότε λίγο ούτε πολύ, με τις αφορμές και τις προκλήσεις που του παρέχονταν, παρουσίασε πολύπλευρα την σωτηριώδη πορεία της Εκκλησίας, που συνιστά κοινωνία του αγίου Πνεύματος (*Β' Κορ.* 13,13· *Φιλιπ.* 2,1-11) και οδηγεί τους πιστούς στην ουράνια βασιλεία και δόξα, στην ολοκληρωτική εκπλήρωση των έπαγγελιών, στην τελική δηλαδή κατάσταση μακαριότητας, για την οποία προόριζε ο Θεός το ανθρώπινο γένος (*Β' Θεσσ.* 1,5· *Ρωμ.* 8,18· *Β' Θεσσ.* 2,12).

Ός Έβραϊός μπορούσε ν' απολογηθεί στους συμπατριώτες του, υποδεικνύοντας την έπαλήθευση των προφητειών της Παλαιάς Διαθήκης στο πρόσωπο του Χριστού. Ός μέτοχος όμως της ελληνικής παιδείας χρειάστηκε να γίνει πολύ ριζικότερος. Είχε ήδη την πικρή εμπειρία από το κήρυγμά του στον Άρειο Πάγο των Αθηνών, που, παρά την αναφορά του στον βωμό προς τιμήν του Άγνωστου Θεού (*Πράξ.* 17, 16-32) και δὴ τὴν χρησιμοποίηση τοῦ φιλοσόφου Ἀράτου (πού ήτανε ἀπὸ τὴν Κιλικία, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος, ἔζησε δὲ τὸ

305-240 π.Χ.), οί Ἀθηναῖοι τὸν ἀπέπεμψαν ὡς «σπερμολόγο». Δὲν συγκινήθηκαν ἀπὸ τὴν γνώση του τῶν σοφῶν, διότι συγχρόνως τοὺς μίλησε γιὰ μετάνοια καὶ ἀνάσταση νεκρῶν.

Ὁφείλε, γι' αὐτό, νὰ ἐξηγήσει μὲ σαφήνεια στοὺς Κορινθίους, πὺ ἐπίσης εἶχανε πολὺ εὐρεία παιδεία καὶ φιλοσοφικὴ κατάρτιση, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ τοὺς γνωρίσει παρὰ μόνον τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν ἐσταυρωμένο καὶ ἀναστάντα (Α' Κορ. 2,2). Τοὺς μεταδίδει τὴν βαθιὰ του πίστη ὅτι, ἐνῶ ἡ σταύρωση τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς χριστιανούς, γιὰ τοὺς μὴ χριστιανούς καὶ δὴ τοὺς Ἑλληνες ἀποτελεῖ «μωρίαν», ἀνοησία. Κι ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Θεός, πὺ ἤθελε νὰ σώσει τὸ ἀνθρώπινο γένος, εὐδόκησε νὰ τὸ σώσει μὲ τὴν μωρία τοῦ κηρύγματος γιὰ τὸν ἐσταυρωμένο καὶ ἀναστάντα Κύριο. Αὐτὸ ἔγινε ἀναγκαῖο, διότι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν σοφία τους δὲν κατόρθωσαν νὰ γνωρίσουν τὴν παντοῦ φανερὴ στὸν κόσμον θεία σοφία, δηλαδὴ τὸν δημιουργὸ Θεό.

«Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας» (Α' Κορ. 1,21).

Τὴν ἴδια ἐξήγηση γιὰ τὸ θέμα δίνει μὲ ἄλλο τρόπο, γράφοντας πρὸς τοὺς Ρωμαίους (1,19-21). Ὁ Θεὸς φανέρωσε τὴν ὑπαρξὴ του («τὸ γνωστόν τοῦ Θεοῦ») στοὺς

άνθρώπους με τὰ γνωστὰ σὲ ὄλους δημιουργήματά του («τοῖς ποιήμασι»), μέσω τῶν ὁποίων καταφαίνεται ἡ θεϊκὴ του δύναμη («ἢ τε αἶδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότηης»). Ὅμως αὐτοί, μολονότι ἀντελήφθηκαν (ἀναγνώρισαν) ὅτι τὰ δημιουργήματα προϋποθέτουν (πολὺ γενικά, βέβαια) θεϊκὴ δύναμη, δὲν δόξασαν τὸν Θεὸ οὔτε τὸν εὐχαρίστησαν· γι' αὐτὸ εἶναι ἀναπολόγητοι. Τελικὰ δηλαδὴ τὸν ἀληθινὸ Θεὸ ἀναγνωρίζουν στὰ δημιουργήματά του ὅσοι ἔχουνε δεχθεῖ τὴν ἀποκάλυψη. Καί, πλέον, μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἡ πραγματικὴ γνῶση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἄρα καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἐξαρτῶνται ἀπόλυτα ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστό, στὸν ἐνανθρωπήσαντα θεῖο Λόγο (Εβρ. 5,10).

Ἡ σωτηρία μόνο ἐν Χριστῷ δι' ἀγίου Πνεύματος

Ἔτσι κατανοεῖται γιατί ὁ Χριστὸς καὶ τὸ εἶναι ἐν Χριστῷ καὶ τὸ ζῆν ἐν Χριστῷ ἀποτελοῦν ριζικὴ ἀναγκαιότητα, τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς θεολογίας τοῦ Παύλου. Μόνο τὸ ζῆν ἐν Χριστῷ εἶναι καὶ ἀποδεικνύει τὴν «καινὴν κτίσιν», γιὰ τὴν ὁποία ἐνανθρώπησε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

«Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις. Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β' Κορ. 5,17).

«Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. Ὁ δὲ

νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπή-
σαντός με» (Γαλ. 2,20).

«Ὁ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ. Οὕτω καὶ ὑμεῖς λογιζέσθε
ἑαυτοὺς εἶναι νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτία ζῶντας δὲ τῷ
Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Ρωμ. 6,10-11).

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος μὲ
τὸν Θεό, τὸ νὰ ἐπανεπικοινωνεῖ μὲ τὸν Θεὸ –δεδομέ-
νης τῆς ἀπώλειας τῆς κοινωνίας του μὲ τὸν Θεὸ μετὰ
τὴν ἀδαμικὴ πτώση– εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ζωῆς
του ἐν Χριστῷ. Ὅλα πλέον γίνονται διὰ Χριστοῦ καὶ ἐν
Χριστῷ. Τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, «τὸ μυστήριον τοῦ θελή-
ματος τοῦ Θεοῦ», γιὰ τὴν σωτηρία συνοψίζεται, τελειώ-
νεται, στὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, εἰς Αὐ-
τὸν «ἀνακεφαλαιώνονται» «τὰ πάντα», «τὰ ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ» (Εφεσ. 1,10· Α΄ Κορ.
8,6· Κολ. 1,15-19). Αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποφάσισε ὁ Θεὸς
γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ κόσμου, αὐτὸς μόνον ὑπάρχει.

Ἄλλα τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας ἐνέχει ἐσωτερικὴ
συνέπεια καὶ λογικὴ, ὥστε καὶ ἀποτελεσματικὸ καὶ
κατανοητό, ἐν μέρει, νὰ εἶναι στὸν ἄνθρωπο. Ὁ Ἄδὰμ
ὑπῆρξε ἀπλῶς «ψυχὴ ζῶσα» ἀλλὰ «χοϊκός». Ἄμαρτη-
σε, ἐξέπεσε, καὶ τὴν πτωτικὴ του κατάστασιν τὴν κλη-
ρονόμησε σὲ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀφοῦ, λοιπόν, τὸ
κακὸ λειτουργεῖ στοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν,
ἔπρεπε νὰ ὑπάρξει πάλι ἄνθρωπος, πού θὰ ἀποκαθι-
στοῦσε τὸν «χοϊκόν» καὶ «ψυχικόν» ἐκπεσόντα Ἄδὰμ.
Αὐτὸς θὰ ἦτανε νέος Ἄδὰμ, ὁ «ἔσχατος», πού θὰ ζωο-

ποιοῦσε, θὰ ἐπανασυνέδεε μὲ τὸν Θεὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ πρώτου Ἀδάμ.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἔχει τὸ ὄν αὐτὸ τὴ δύναμη νὰ ζωοποιήσει, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι «οὐράνιο», δηλαδή ἐρχόμενο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἄρα Θεός. Συγχρόνως, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ, πραγματικὴ καὶ κατανοητὴ ἡ σχέση του μὲ τὸν ἀδαμικὸ ἄνθρωπο πού ἤθελε νὰ σώσει, ἔπρεπε νὰ ἀναλάβει στὸν ἐπουράνιο ἑαυτὸ του καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση («εἰκόνα χοϊκοῦ») (Α΄ Κορ. 15,45-49). Ἔτσι, ἡ κοινωνία-σχέση κάθε ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ μπορούσε νὰ πραγματοποιηθεῖ, ἀκριβῶς διότι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησε, ἔγινε Χριστός, δηλαδή θεάνθρωπος, Θεὸς πού εἶχε στὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση.

Ἡ ἐνανθρώπιση ὑπῆρξε τὸ συγκλονιστικὸ σκάνδαλο τῆς ἱστορίας καὶ τὸ σωτήριο θεμέλιο τῆς ἀπολυτρώσεως ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς πτώσεως.

«Ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκός» (Ρωμ. 8,16· Ἐφεσ. 2,14).

«Ὁς (= ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ) ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Α΄ Τιμ. 3,16).

Τὸν Χριστό, τὸν Θεάνθρωπο, οἱ ἄνθρωποι τὸν γνώρισαν («ἐγένωκαμεν») «κατὰ σάρκα», ὡς ἄνθρωπο (Β΄ Κορ. 5,16). Ἀκριβῶς δέ, διότι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση («σάρκα») καὶ ἄρα ζοῦσε καὶ ὡς ἄνθρωπος, ὁ Παῦλος μπορεῖ νὰ λέγει ὅτι ἡ «ζωὴ τοῦ

Ἰησοῦ» πρέπει νὰ «φανερωθῆ ἔν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν» (Β' Κορ. 4,11), νὰ γίνεи βίωμα, ζωή, στὸ δικό μας εἶναι, στὴν δική μας θνητὴ ζωή. Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀφήσει καμία ἀμφιβολία γιὰ τὴν σχέση τοῦ Χριστοῦ μὲ τοὺς πιστοὺς, ὑπογραμμίζει ὅτι οἱ πιστοὶ ἀποτελοῦν μέλη τοῦ (ἀνθρωπίνου) σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς σάρκας του καὶ τῶν ὀστέων του, κάτι ποὺ πραγματώνεται μὲ τὴν θεία Εὐχαριστία, γιὰ τὴν ὁποία θὰ ἐπανέλθουμε.

«Μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ» (Εφεσ. 5,30).

Οἱ ἄνθρωποι ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι μέλη τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι Θεός, ἀφοῦ εἰς Αὐτὸν «κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολ. 2,9· Τίτ. 2,13· Φιλ. 2,6) καὶ, βέβαια, «εἰκὼν τοῦ Θεοῦ» (Β' Κορ. 4,4. «Ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ»: Ἑβρ. 1,3). Συγχρόνως ὡς ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἀναμάρτητος, ἀφοῦ ὁ ἴδιος προκαλεῖ «τίς ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;» (Ἰωάν. 8,46) καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους βεβαιώνει ὅτι ὁ ἀρχιερέας Χριστὸς εἶναι καθ' ὅλα ὁμοίος μας ἀλλὰ «χωρὶς ἁμαρτίας» (Ἑβρ. 4,15 καὶ 7,26). Εἶναι ὁ νέος, ὁ «ἐσχάτος», Ἄδάμ, ποὺ ὡς ἄνθρωπος ἔγινε αὐτὸ ποὺ ὄφειλε νὰ γίνεи ὁ πρῶτος Ἄδάμ (δηλαδὴ καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ, ἅγιος). Καὶ πρὸς τὸν νέο Ἄδάμ καλοῦνται νὰ ὁμοιωθοῦν οἱ ἄνθρωποι, δηλαδὴ ν' ἀποκτήσουνε στὸν ἑαυτὸ τους τὴν ζωὴ τοῦ νέου Ἄδάμ, νὰ γίνουν, τέλος, νέοι Ἄδάμ.

Όλη όμως η σωτήρια κατάσταση αυτή προϋποθέτει απόλυτα την δραστική παρουσία του αγίου Πνεύματος, πού αρχίζει με την καθοδήγηση προς αποδοχή του Εὐαγγελίου του Χριστού και με τὸ μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος («ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν»: *Α΄ Κορ.* 12,13). Ὁ Παῦλος, πού τόσο βαθιά κι εὐγνώμονα ζοῦσε τὴν ἐνέργεια τοῦ αγίου Πνεύματος, εὐχεται οἱ πιστοὶ νὰ ἔχουνε τὴν σχέση, «τὴν κοινωνίαν», τοῦ αγίου Πνεύματος (*Β΄ Κορ.* 13,13), διότι αὐτὸ «ἐνεργεῖ» ὅλα τὰ παντὸς εἴδους πνευματικὰ (*Α΄ Κορ.* 12,1-2,11), αὐτὸ συνδέει τὸν ἄνθρωπο με τὸν Χριστό. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐν Χριστῷ, ὅσο ἔχει ἐντός του καὶ ζεῖ σύμφωνα με τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἡ πραγμάτωση τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δράσεως τοῦ αγίου Πνεύματος. Μὲ αὐτὸ «μεγαλύνεται» καὶ δοξάζεται ὁ Χριστὸς στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου (*Φιλιπ.* 1,20). Τότε συντελεῖται καὶ ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν θάνατο (*Ρωμ.* 8,1-2). Ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν αἰχμαλωσία στὸν Σατανᾶ εἶναι ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ τοῦ ἔργου τοῦ αγίου Πνεύματος, πού ἔρχεται ὡς συνέπεια τῆς θετικῆς. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ Χριστοῦ στὸν ἄνθρωπο καὶ τέλος ἡ ζωοποίηση τῶν θνητῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ εἶναι τὸ ἴδιο ἅγιο Πνεῦμα πού ἀνέστησε καὶ τὸν Χριστό.

«Ἵμεῖς δὲ οὐκ ἐστε ἐν σαρκί, ἀλλ’ ἐν πνεύματι, εἶπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ

οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ... Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν» (Ρωμ. 8,6-11).

Ἐπομένως μόνο τὸ ἅγιο Πνεῦμα μᾶς ὁδηγεῖ καὶ μᾶς συνάπτει μὲ τὸν Χριστὸ καὶ μόνο μὲ αὐτὸ γίνονται οἱ ἄνθρωποι τέκνα Θεοῦ («Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ»: Ρωμ. 8,14).

Ὁ Χριστὸς στὴ θεία Εὐχαριστία διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

Ἀφοῦ τὸ Εὐαγγέλιο πού εὐαγγελίζεται καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο θεολογεῖ ὁ Παῦλος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστὸς (Ρωμ. 1,3), φυσικὸ εἶναι ὅτι θεωρεῖ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν σωτηρία τὴν πραγματικὴ καὶ συγκεκριμένη σχέση τῶν πιστῶν μὲ τὸν Χριστό. Γιὰ τὴν σχέση, μάλιστα, αὐτὴ ὁ θεόπνευστος Παῦλος χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο «κοινωνία», πού σημαίνει μετοχή, ὄχι ἀπλὴ ἀναφορά ἢ ιδεολογικὴ πίστη. Ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Θεός, χάριν τῆς δικῆς μας σωτηρίας, μᾶς προσκαλεῖ σὲ κοινωνία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν» (Α' Κορ. 1,9).

Πόσο και πώς ή πρόσκληση για κοινωνία με τον Χριστό είναι ρεαλιστική φαίνεται στον τρόπο που ο Παῦλος παρουσιάζει τὸ μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας και πρῶτος θεολογεῖ γι' αὐτό. Ο ἄρτος και ὁ οἶνος τῆς εὐχαριστίας («τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας...») ἀποτελοῦν σαφῶς «κοινωνία» και «μετοχή» στὸ σῶμα και στὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅλοι, μάλιστα, «μετέχομεν» τοῦ ἴδιου σώματος και τοῦ ἴδιου αἵματος, λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο γινόμαστε ὅλοι ἓνα σῶμα, κεφαλὴ τοῦ ὁποῖου εἶναι ὁ Χριστός.

«Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν, οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν» (Α' Κορ. 10,16-17).

Μολονότι ὁ Χριστός, ἀφοῦ περάτωσε τὸ ἔργο του στὴν γῆ, ἀναλήφθηκε στους οὐρανοὺς, συνέστησε, ἴδρυσσε, τὸν τρόπο γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε παρῶν στὸν κόσμο, στους ἀνθρώπους. Ἰδρυσσε δηλαδὴ ὁ ἴδιος τὸ μυστήριο τῆς Εὐχαριστίας, ὅπου διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (τοῦ ὁποῖου εἶμαστε ναοί: Α' Κορ. 3,16) ὁ προσφερόμενος ἄρτος και ὁ οἶνος γίνονται (μεταβάλλονται) σὲ ἁγιασμένη και θεωμένη τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπινη φύση. Οἱ Εὐαγγελιστὲς κατέγραψαν τὸ θεμελιῶδες και ἱερὸ τοῦτο γεγονός (Ματθ. 26,26-27· Μάρκ. 14,22-23· Λουκ. 22,19-20· Ἰωάν. 6,54-56), ἀλλὰ τὸ καταγράφει πρῶτος

καὶ τὸ παραδίδει καὶ ὁ Παῦλος, ὅπως τοῦ τὸ ἀποκάλυψε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος («παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου»), ὅταν ἄρχισε νὰ κηρύττει πρὶν ἀκόμα γνωρίσει τοὺς στύλους (Ἀποστόλους) τῆς Ἐκκλησίας στὰ Ἱεροσόλυμα.

Ἐπισημαίνει, λοιπόν, ὅτι ἡ ἴδρυση-σύσταση τοῦ Μυστηρίου ἔγινε τὴν νύχτα, πρὶν ὁ Κύριος παραδοθεῖ. Τότε ἔλαβε ἄρτο καὶ «εὐχαριστήσας», ἀφοῦ τὸν εὐλόγησε, τὸν τεμάχισε καὶ προσέφερε στοὺς Μαθητές, λέγοντας «τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα». Τὸ ἴδιο ἔκανε μὲ τὸ «ποτήριον», λέγοντας «τοῦτο τὸ ποτήριον ἢ Καινὴ Διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἔμῳ αἵματι». Μὲ παραλλαγές στὰ ἐπουσιώδη καταγράφουν τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ οἱ Εὐαγγελιστές, ἀλλὰ τὸ «φάγετε» τοῦ Ματθαίου καὶ τὸ «τρώγων μου τὴν σάρκα» τοῦ Ἰωάννου, γίνεται στὸν Παῦλο «ἐσθίετε». Ὁ ρεαλισμὸς παντοῦ εἶναι τόσο σαφὴς πὺξ ξενίζει.

Ὁ Ἰωάννης, ἀποδίδοντας καὶ τὴν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας, πὺξ ζοῦσε τὸ Μυστήριον σχεδὸν ἐξήντα χρόνια, τονίζει ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Χριστοῦ («ἡ σὰρξ μου») εἶναι ἀληθινὴ «βρῶσις» καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἀληθινὴ «πόσις» (6,55). Κι ἐπιμένει στὸν ἔντονον ρεαλισμὸν του, διότι μόνον ὁποῖος «τρώγει «τὴν σάρκα» του καὶ ὁποῖος «πίνει» τὸ «αἷμα» του μένει στὸν Χριστό («ἐν ἐμοί») καὶ ὁ Χριστὸς σ' αὐτόν («ἐν αὐτῷ») (6,56). Μόνον μὲ τὴν πραγματικὴ βρῶση καὶ πόση τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐνώνεται πραγματικὰ ὁ πιστὸς μὲ τὸν Χριστό καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸν πιστό. Ἀπόλυτο ἐπομένως κριτήριον τοῦ εἶναι ἐν Χριστῷ ἀποβαί-

νει ή μετοχή στην ρεαλιστική θεία Εύχαριςτία. Καί ό Παύλος:

«Εγώ γάρ παρέλαβον από του Κυρίου, ό και παρέδωκα ύμίν, ότι ό Κύριος Ίησοϋς έν τή νυκτι ή παρεδίδετο έλαβεν άρτον και εύχαριστήσας έκλασε και είπε· τουτό μου έστι τό σώμα τό ύπερ ύμών κλώμενον· τουτο ποιείτε εις τήν έμην ανάμνησιν. Όσαύτως και τό ποτήριον μετά τό δειπνήσαι λέγων· τουτο τό ποτήριον ή καινή διαθήκη έστιν έν τώ έμψ αίματι. Τουτο ποιείτε, όσάκις άν πίνητε, εις τήν έμην ανάμνησιν. Όσάκις γάρ άν έσθήητε τον άρτον τουτον και τό ποτήριον τουτο πίνητε, τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλλετε, άχρις ου άν έλθη. Όστε ός άν έσθήη τον άρτον τουτον ή πίνη τό ποτήριον του Κυρίου αναξιως, ένοχος έσται του σώματος και του αίματος του Κυρίου» (Α΄ Κορ. 11,23-27).

Ό Παύλος προϋποθέτει σαφώς εύχές και προσευχές κατά τήν τέλεση της Εύχαριςτίας, που κατακλείονται με τό λειτουργικό-τελετουργικό «άμην».

«Επει άν εύλογής τώ πνεύματι (= νοερά, μόνο πνευματικά), ό αναπληρών τον τόπον του ιδιώτου πώς έρεί τό άμην επί τή σή εύχαριςτία; Έπειδή τί λέγεις ουκ οΐδε» (Α΄ Κορ. 14,16).

Διακρίνονται μάλιςτα οί προσευχές από τήν «εύχαριςτία» ως εύχή και «εύλογία» (π.χ. Α΄ Κορ. 10,16).

«Τῆ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστία» (Κολ. 4,2).

Ὁ Παῦλος, ἐνῶ καὶ αὐτὸς ἐπαναλαμβάνει μὲ σαφήνεια τὴν ταύτιση τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τῆς Εὐχαριστίας μὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου, ἐξηγεῖ τὸν μεγάλο κίνδυνο ποὺ διατρέχει ὅποιος «ἀνάξιως» ἐσθίει καὶ πίνει τὸν ἄρτο τῆς Εὐχαριστίας. Ὁ ἀνάξιος γίνεται ἔνοχος, διότι ἐκεῖ πρόκειται γιὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἀμαρτάνει στὸν ἴδιο τὸν Κύριο, ἐὰν κάποιος μετέχει ἀνάξια (Α΄ Κορ. 11,29) τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὡς ἐὰν δηλαδὴ ἐπρόκειτο περὶ συμβολικῆς πράξεως καὶ ὄχι περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος. Αὐτὸς ποὺ «ἐσθίει» καὶ «πίνει» τὴν Εὐχαριστία χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζει («μὴ διακρίνων») εἰς αὐτὴν τὸ «σῶμα» τοῦ Κυρίου προκαλεῖ καταδίκη στὸν ἑαυτό του.

«Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα (= τοῦ Κυρίου)» (Α΄ Κορ. 11,29).

Καὶ ἤδη, πολλοὶ ποὺ δὲν ἀναγνώριζαν τὸ ἴδιο τὸ Κυριακὸ σῶμα στὴν Εὐχαριστία, τιμωρήθηκαν μὲ ἀσθένειες καὶ θανάτους (Α΄ Κορ. 11,30).

Ἡ πρῶμη στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὑπογράμμιση ἀπὸ τὸν Παῦλο τοῦ ρεαλισμοῦ τῆς Εὐχαριστίας καὶ ἡ μεταγενέστερη ἐπιβεβαίωσή του ἀπὸ τὸν Ἰωάννη («ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῖνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν

έν' εαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα... ἔχει ζωὴν αἰώνιον...»: 26,53-54) ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ πρώτου αἰώνα ζοῦσε τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς μετοχὴ στὴν ἴδια τὴν ἀγιασμένη καὶ θεωμένη (ἐνεκα τῆς ἐνώσεώς της μετὴν θεία φύση) ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Παῦλος, γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὸν ρεαλισμὸ τῆς Εὐχαριστίας, ὑπενθυμίζει στοὺς Κορινθίους τὸν ρεαλισμὸ τῶν θυσιῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Αὐτοί, ἐσθίοντες τὰ θυσιαζόμενα ζῶα, γίνονται πράγματι, ὄχι συμβολικά, «κοινωνοὶ» τοῦ θυσιαστηρίου.

«Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν;» (Α΄ Κορ. 10,18).

Ἡ «κοινωνία», στὴν ὁποία κλήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ οἱ ἄνθρωποι (Α΄ Κορ. 1,9), πραγματώνεται μετὰ «τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας» καὶ «τὸν ἄρτον», διότι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀποτελοῦν «κοινωνίαν» «τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ» καὶ «τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. 10,16). Ἔτσι γίνονται οἱ πιστοὶ ὄχι μόνο πιστοὶ-ὁμοιδεαῖτες ἀλλὰ «μέλη» τοῦ σώματός του, διὰ τῆς «σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ» (Εφεσ. 5,30). Στὴν πρὸς Ἑβραίους ἡ ἀλήθεια αὐτὴ διατυπώνεται μετὰ τὴν λέξη «μέτοχοι» τοῦ Χριστοῦ, «μέτοχοι τοῦ Χριστοῦ γεγόναμεν» (3-14), ὅπως ἐπίσης γινόμαστε πράγματι «μέτοχοι» τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Εβρ. 6,4). Ὅσο εἶναι πρα-

γματικό τὸ δεύτερο, τόσο εἶναι καὶ τὸ πρῶτο. Γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ βεβαιώνει ὁ Παῦλος ὅτι τὰ «σώματα» τῶν πιστῶν εἶναι «μέλη Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 6,15).

Ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἐνῶ χρησιμοποιοῖ συχνὰ τὸν ὄρο πίστη («πίστις εἰς Χριστόν»), ὅταν ἀναφέρεται στὴν θεία Εὐχαριστία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κυριακὰ λόγια «λάβετε φάγετε» καὶ «πίετε», χρησιμοποιοῖ λέξεις, ὅπως «μετέχομεν», «κοινωνία», «μέτοχος» καὶ «μέλη σαρκὸς αὐτοῦ», ποὺ προϋποθέτουνε ρεαλιστικὴ μετοχή στὸ κυριακὸ σῶμα καὶ ποὺ ἢ μὴ ἀναγνώριση αὐτοῦ ὡς πραγματικοῦ ἐπιφέρει τιμωρία καὶ καταδίκη.

Ἡ μὲ ἀποκάλυψη στὸν Παῦλο παραλαβὴ καὶ κατανόηση τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ γενικὰ καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας εἰδικά, ὅπως ἀναλύονται καὶ ὅπως ὑπογραμμίζονται, ὀδηγοῦν εὐθέως στὴν ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔργο στὴ γῆ τοῦ Χριστοῦ, ἡ διδασκαλία του, τὰ θαύματα, τὸ θεῖο πάθος, ἡ σταύρωση, ἡ ταφή, ἡ ἀνάσταση καὶ ἡ ἀνάληψη συνέβησαν γιὰ νὰ γίνει πραγματικότητα ἡ θεία Εὐχαριστία καὶ δι' αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία, τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Τὸν τρόπο τῆς θείας Εὐχαριστίας, δηλαδή, ἐπέλεξε ὁ Θεὸς γιὰ τὴν πραγματικὴ καὶ ἀσφαλὴ ἐπανεπικοινωνία τοῦ μακρὰν τοῦ Θεοῦ ζῶντος ἀνθρώπου μὲ τὸν δημιουργό του· τὴν δυνατότητα τῆς μετοχῆς στὴν ἀγιασμένη καὶ θεωμένη ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ.

Ἐνοίκηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος

Συνεπῆς ὁ Παῦλος πρὸς τὸν εὐχαριστιακὸ αὐτὸ ρεαλισμό, προβαίνει στὴν ὑπογράμμισή του καὶ μὲ ἄλλον τρόπο. Δὲν ἀρκέσθηκε στὶς βεβαιώσεις «ἐν Χριστῶ» (*Ρωμ.* 6,4), «Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (*Β΄ Κορ.* 13,5· *Ρωμ.* 8,10), «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (*Γαλ.* 2,19) καὶ τὰ ὅμοια, πὺ προῦποθέτουν τὴν ἁγιασμένη ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, ἐφόσον μιλάει συνεχῶς γιὰ ζωὴ, τὴν ὅποια οἱ πιστοὶ ἔχουν –καὶ μάλιστα αἰώνια– μετέχοντας στὴν Εὐχαριστία (*Ἰωάν.* 6,53-58). Ἐτσι ἄλλωστε, βαπτιζόμενος καὶ κοινωνώντας τὸν Χριστὸ, ὁ ἄνθρωπος «ἐνδύεται» τὸν Χριστὸ (*Γαλ.* 3,26-27). Δὲν σταμάτησε οὔτε στὴν διαβεβαίωση ὅτι ὁ πιστὸς γενικὰ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος (*Α΄ Κορ.* 3,16-17). Προσθέτει μὲ σαφήνεια ὅτι ὄχι μόνο νοῦς καὶ καρδιά δέχονται τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ πιστοῦ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Ἡ οὐκ οἶδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν;» (*Α΄ Κορ.* 6,19).

Π' αὐτὸ καὶ κρούει τὸν κώδωνα τῆς τιμωρίας γιὰ ὅποιον φθείρει τὸν ναὸ αὐτὸ (*Α΄ Κορ.* 3,16-17) μὲ ἀμαρτίες σωματικές. Τὸ σῶμα τοῦ πιστοῦ γίνεται μὲ τὴν Εὐχαριστία καὶ σῶμα-μέλος τοῦ Χριστοῦ καὶ συγχρόνως ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐὰν ἡ θεία Εὐχαριστία δὲν

ταυτιζόταν με την αγιασμένη ανθρώπινη φύση του Χριστού, δὲν θὰ γινόταν ἡ ανθρώπινη τῶν πιστῶν φύση (καὶ τὸ σῶμα) οὔτε μέλος τοῦ Χριστοῦ οὔτε ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Παῦλος στηλιτεύει τὴν πορνεία, διότι αὐτὴ μεταβάλλει τὸ σῶμα τοῦ πιστοῦ ἀπὸ μέλος τοῦ Χριστοῦ σὲ μέλος τῆς πόρνῆς (*Α΄ Κορ.* 6,15-17).

Τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ τοῦ ὄλου ἔργου τοῦ Χριστοῦ συντελεῖται ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸ σημαίνει ὅμως ὅτι κέντρο τοῦ θείου σχεδίου εἶναι πλέον ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνέχιση τῆς πραγματικῆς παρουσίας στὸν κόσμον τοῦ Χριστοῦ. Τῆς παρουσίας του ὡς Θεανθρώπου, ὡς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, διὰ τῆς μεταδιδομένης καὶ μὴ δαπανωμένης αγιασμένης καὶ θεωμένης ἀνθρωπίνης του φύσεως, χάριν εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ μποροῦνε νὰ γίνουν «σύμμορφοι» πρὸς τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ (*Ρωμ.* 8,29). Καὶ πιὸ συγκεκριμένα: τὰ θνητὰ σώματα τῶν πιστῶν γίνονται σύμμορφα πρὸς τὸ «σῶμα τῆς δόξης» τοῦ Χριστοῦ (*Φιλιπ.* 3,21), θὰ γίνουν «πνευματικά» (*Α΄ Κορ.* 15,44) στὴν μέλλουσα ζωὴ. Ἡ ἐνοίκηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὸν ἄνθρωπο προϋποθέτει τὴν ἐνσάρκωση, τὴν πρόσληψη καὶ τὴν θέωση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπὸ τὸν Υἱὸ καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ τὸ σκάνδαλο τοῦτο ἐξηγεῖται μόνον ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Χριστός, θὰ ἀναζωογονοῦσε τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπο (*Α΄ Κορ.* 15,22 καὶ 45), μεταδίδοντάς του τὴν ἀναζωογονηθεῖσα καὶ αγιασθεῖσα καινὴ ἀνθρώπινη φύση ποὺ προσέλαβε.

Ἡ ἐνοίκηση ὅμως τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὸν ἄνθρωπο προϋπόθεση ἀκόμα ἔχει τὴν καθαρότητα νοῦ καὶ καρδίας, βέβαια, ἀλλὰ καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος. Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Παύλου στὴν ἀποφυγὴ σαρκικῶν ἁμαρτιῶν ὀφείλεται ἀκριβῶς στὸ γεγονός ὅτι ὁ πιστός, πραγματικά, μεταλαμβάνει, κοινωνεῖ, τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ καὶ χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις, ρεαλιστικότερες καὶ σαφέστερες τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπινοηθοῦν:

«μέλη ἐσμέν (= οἱ πιστοί) τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ» (Εφεσ. 5,30).

Τὸ κατεξοχὴν σκανδαλώδες καὶ σωτηριῶδες Μυστήριον τῆς συνεχοῦς διὰ τῆς Εὐχαριστίας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στὸν κόσμον δὲν πραγματώνεται μὲ ἀναπαραστατικὲς καὶ συμβολικὲς πράξεις, ἀλλὰ μόνο μὲ θεϊκὲς καὶ ρεαλιστικὰ ἀνακαινιστικὲς πράξεις στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

«Ἀνάμνησις» τῆς Εὐχαριστίας: Ἐπανάληψη ἀναίμακτη

Συζητήθηκε πολὺ καὶ συχνὰ συζητεῖται ἀκόμα ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου «ἀνάμνησις», ποῦ κατὰ τὴν σύσταση-ἴδρυση τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας χρησιμοποίησε ὁ Κύριος καὶ ποῦ τὴν διέσωσαν πρῶτος ὁ Παῦλος (Α' Κορ.

11,24-25) και μετά ό Λουκάς (22,19): «Τούτο ποιείτε εις την έμην ανάμνησιν». Μέ όσα στις προηγούμενες παραγράφους έπισημάνθηκαν, έγινε, φρονούμε, σαφές ότι ή Εύχαριστία, την όποία ό Παύλος και οί Εύαγγελιστές παραδίδουν ως πράξη τής Έκκλησίας, είναι ρεαλιστική και ταυτόσημη πρός εκείνη πού τέλεσε στο Μυστικό δείπνο ό ίδιος ό Κύριος. Άρα, τό «ανάμνησις» δέν σημαίνει έδώ άπλή μνήμη, ένθύμηση και ύπόμνηση, για να θυμάσθε. Έχει άλλο λόγο:

Διά τής Εύχαριστίας ό Κύριος θα είναι με τους Άποστόλους και τους πιστους γενικά «πάσας τας ημέρας έως τής συντελείας του αιώνος» (Ματθ. 28,30). Όχι άπλά ως Θεός, πού έτσι κι άλλιώς είναι πανταχού παρών, αλλά και ως Χριστός, ως Θεάνθρωπος. Δηλαδή, μολονότι αναλήφθηκε, θα είναι παρών με την ανθρώπινη φύση του, την όποία άγίασε και θέωσε, καθόσον την ένωσε στον έαυτό του με την θεία του φύση. Όταν ό Κύριος μιλούσε και τελούσε την Εύχαριστία, οί Άπόστολοι έβλεπαν άνθρωπο, πού τον κατανούσανε πολυ γενικά ως Μεσσία και Υιό του Θεου (Ματθ. 16,16). Και όταν τους έλεγε «τουτό μου έστι τό σωμα» έβλεπαν μόνο «άρτον», όπως έβλεπαν στο «ποτήριον» τής Εύχαριστίας μόνο κρασί, πού όμως ό Κύριος τα συνέδεε ρεαλιστικά με την θυσία του, τον σταυρικό θάνατο, πού θα συνέβαινε την επόμενη ημέρα. Και για να μην έχουν άργότερα άμφιβολίες για τον ρεαλισμό τής Εύχαριστίας, τους ειπε ακόμα ότι «τουτο τό ποτήριον» είναι ή «καινή διαθήκη», πού σφραγίζεται με τό για χάρη σας

χυνόμενο αίμα μου («έν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον»: Λουκ. 22,20). Τὸ ἴδιο Μυστήριον «παρέδωσε» ὁ Κύριος καὶ στὸν Παῦλο: τὸ «ποτήριον», μολονότι τὸ εἶχανε ἀρχικὰ γεμίσει κοινὸ κρασί, ἀποτελοῦσε μετὰ τὴν εὐλογία χάριν τῶν πιστῶν, «καινὴν διαθήκην», σφραγισμένη μετὰ τὸ αἷμα του («έν τῷ ἐμῷ αἵματι»: Α΄ Κορ. 11,25). Μετὰ πρόσθεσε ὁ Κύριος τὴν πολυσημάνη φράση: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν».

Στὴν Ἐκκλησία, ἤδη ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, τελεῖται τὸ ἴδιο μυστήριον (ἀνάμνηση) τῆς Εὐχαριστίας ὡς θυσία, ἐπίσης μετὰ ἄρτο καὶ οἶνο, ἀλλὰ τώρα καλεῖται τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ πραγματώσει τὸ Μυστήριον, ὥστε νὰ γίνουν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ («...κατάπεμψον [= Κύριε] τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα τοῦτα, καὶ ποιήσον τὸν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ»: βλ. Λειτουργία Χρυσοστόμου). Ὅτι δηλαδὴ ἔκανε ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς στὸν Μυστικὸ δείπνο, κάνει τώρα τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐπίσης ὡς Θεός, πὺ ὅμως καλεῖται στὸ ἔργον τῆς πραγματοποίησεως τοῦ Μυστηρίου ἀπὸ τὸν ἱερέα. Ὅσο ρεαλιστικὸ ἦταν τὸ Μυστήριον τὸ βράδυν τῆς παραμονῆς τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, τόσο ἀκριβῶς ρεαλιστικὸ εἶναι καὶ ὅταν πραγματώνεται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Θεὸς (ὁ Υἱός) τὸ πραγματοποίησε ἅπαξ, Θεὸς (τὸ Πνεῦμα) τὸ πραγματοποιεῖ στὴν Ἐκκλησία συνεχῶς, ὥστε νὰ μεταδίδεται ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ὁ Κύριος, φυσικά καὶ οἱ Μαθητές, γνωρίζανε τὴν πρακτικὴ τῶν ἐτήσιων θυσιῶν στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ποὺ τελοῦσε ὁ Ἀρχιερέας στὸν Ναό· θυσιῶν, φυσικά, ζώων. Τώρα ὁ Χριστὸς τοὺς παρέδωσε τὸ μυστήριό τῆς Εὐχαριστίας μὲ τὴν θυσία τοῦ ἑαυτοῦ του, κάτι ποὺ θὰ κατανοοῦσαν μόνο ἀργότερα, μὲ τὴν κάθοδο τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁφείλαν, βέβαια, νὰ τηρήσουνε τὴν ἐντολή του, νὰ τελοῦν καὶ αὐτοὶ τὸ Μυστήριό («τοῦτο ποιεῖτε»), ἀφοῦ ἐπρόκειτο, κυριολεκτικά, γιὰ τὴν Διαθήκη του. Ἀλλὰ πῶς θὰ τελοῦσαν ἄπειρες φορὲς τὸ Μυστήριό τῆς θυσίας του μὲ τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα του;

Ἡ θυσία ὅμως οὕτως ἢ ἄλλως ἔπρεπε νὰ τελεῖται, ἀφοῦ εἶχε σκοπὸ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων (Ματθ. 26,28) καὶ μάλιστα τὸ νὰ ζήσουνε οἱ ἄνθρωποι τὴν αἰώνια ζωή, τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν (Ἰωάν. 6,54-55). Ἡ ἐπανάληψη τῆς θυσίας ἦταν ἀδύνατη, ἀφοῦ ὁ Κύριος θὰ εἶχε ἀναληφθεῖ καὶ οἱ θυσίες τῶν ζώων δὲν εἶχαν καμία σχέση μὲ τὴν καινὴ διαθήκη του, δηλαδὴ μὲ τὴν σωτήρια θυσία τοῦ ἑαυτοῦ του.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς πρόλαβε ὁ Κύριος καὶ τοὺς ἐξήγησε ὅτι στὸ ἐξῆς θὰ τελοῦνε τὸ μυστήριό τῆς Εὐχαριστίας «εἰς ἀνάμνησίν» του, θὰ τελοῦνε τὴν μία, τὴν ἐφάπαξ γενομένη, τὴν ἴδια θυσία, αὐτὴ ἀκριβῶς ποὺ πραγματοποίησε ἐνώπιόν τους. Δὲν θὰ εἶναι θυσία μὲ αἷματα καὶ θάνατο σταυρικό. Θὰ ἐπαναλαμβάνεται μὲ τίς εὐχὲς («εὐχαριστία»: Α΄ Κορ. 14,16) ἀναίμακτα, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε τὴν ὥρα ἐκείνη.

Στὴν *πρὸς Ἐβραίους* τονίζεται ἰδιαίτερα ἡ διαφορὰ

τῆς μιᾶς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, πού ἔγινε ἐφάπαξ μὲ τὸ δικό του αἷμα καὶ ἰσχύει γιὰ πάντα, ἀπὸ τὶς θυσίες τῆς ΠΔ, ὅπου ὁ ἀρχιερέας τελεῖ θυσία κάθε χρόνο κάποιου ζώου (9,24-26· 10,12-14,19-20). Μὲ τὴν ἀναίμακτη πλέον θυσία τοῦ Χριστοῦ, συνεχίζεται ἡ ὑπεσχημένη παρουσία του στὸν κόσμο καὶ οἱ ἄνθρωποι, πού διὰ πίστεως μετέχουν ἀξια στὸ Μυστήριο τῆς θυσίας αὐτῆς, προγεύονται τὴν αἰώνια βασιλεία, τὴν ὁποία ὀλοκληρωμένα θ' ἀπολαύσουν μετὰ τὴν δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι γιὰ τὴν ὀρθὴ κατανόηση τῆς φράσεως «εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν», ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, τονίζοντας τὴν πραγματικὴ μετοχὴ («κοινωνία») στὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του, φέρει ὡς παράδειγμα τὶς θυσίες τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅπου αὐτοὶ μετέχουν, τρώγουν, γίνονται «κοινοί», τῶν θυσιασθέντων ζώων (Α' Κορ. 10,18). Ὅπως στὶς θυσίες ζώων οἱ ἄνθρωποι μετέχουν ρεαλιστικά-πραγματικά στὰ θυσιασθέντα, ἔτσι καὶ στὸ μυστήριο τῆς Εὐχαριστίας οἱ πιστοὶ μετέχουν τοῦ θυσιαζομένου Χριστοῦ, κοινωνοῦν τὴν ἁγιασμένη καὶ θεωμένη ἀνθρώπινη φύση του, ἀλλὰ ὅπως τὴν πραγμάτωσε-τέλεσε ἐνώπιόν τους ὁ Κύριος στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο.

Ἄλλωστε, δὲν εἶναι τυχαία ἡ χρῆση τοῦ ὄρου «ἀνάμνησις», διότι αὐτὴ συνδεόταν στοὺς κλασικοὺς Ἑλληνας μὲ τὶς πραγματικὲς θυσίες καὶ τὴν μετοχὴ σ' αὐτὲς (βλ. Λυσία, Λόγος 2, 39: 194,22). Καὶ στὸν Πλάτωνα ἐπίσης (Φαίδων 72ε) ἡ ἀνάμνησις εἶναι στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ πραγματικὴ (ἔστω μικρὴ) μετοχὴ

καὶ ἀπήχηση (ἀπείκαση) τοῦ τέλειου κόσμου τῶν ιδεῶν.

Μὲ τὴν φράση «εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» ἀποφεύγεται ὁ αὐτονόητος σκανδαλισμὸς τῶν πιστῶν, ὅτι κάθε φορά ἐπαναλαμβάνεται φυσιοκρατικὰ αἱματηρὴ θυσία. Ἐπίσης γίνεται σαφὴς ἡ διάκριση τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία σφραγίσθηκε μὲ τὴν ἄπαξ γενομένη θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπου ὁ Ἀρχιερέας ὄφειλε κάθε χρόνο νὰ τελεῖ νέα πάντοτε θυσία ζώων.

Ἡ Ἐκκλησία γίνεται διὰ τῆς Εὐχαριστίας καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

Ἡ «καινὴ κτίσις» (Γαλ. 6,15· Β΄ Κορ. 5,17), ἡ ἀναδημιουργία τοῦ κόσμου, ἡ Ἐκκλησία δηλαδή, ἀποτελεῖ τὸ ἀποφασιστικὸ στάδιο τῆς ὅλης θείας οἰκονομίας, πού ἦταν βούληση καὶ θέλημα τοῦ Θεοῦ προαιώνιο καὶ πού πραγματώθηκε στὸν ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα Χριστὸ («κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἦν [= οἰκονομίας μυστήριον] ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν»: Ἐφεσ. 3,11 καὶ 8-10· 5,14). Στὸν Χριστὸ καὶ ἄρα στὴν Ἐκκλησία του ἐκπληρώνονται οἱ ἐπαγγελίες καὶ οἱ προφητεῖες τῆς ΠΔ (Γαλ. 3,16). Ἐπομένως, γίνεται κατανοητό, γιατί ὁ Παῦλος διὰ βίου προσεύχεται καὶ προσπαθεῖ νὰ ζήσει τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ τὸ εὐαγγελισθεῖ στὰ Ἔθνη.

«Εμοί... ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελί-
σασθαι τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτος τοῦ Χριστοῦ καὶ
φωτίσαι πάντας τὶς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ
ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ...»
(*Εφεσ.* 3,8-9).

Ὁ Χριστός, βέβαια, τὸν ὁποῖον εὐαγγελίζεται ὁ Παῦ-
λος εἶναι ὁ ἀναστημένος, ὁ μεταδιδόμενος στοὺς ἀν-
θρώπους, ὁ Χριστὸς ποὺ συνεχίζει τὴν παρουσία του
στὸν κόσμον ὡς Ἐκκλησία. Εἶναι παρὼν ὡς κεφαλὴ τῆς
Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνιστᾷ τὸ σῶμα του (*Εφεσ.* 1,22-
23). Ὁ Θεὸς Πατέρας «ἔδωκεν αὐτὸν (= τὸν Υἱό-Χρι-
στὸ) κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶν τὸ
σῶμα αὐτοῦ» (στὸ ἴδιο). Ἔχει μεγάλη θεολογικὴ ση-
μασία ὁ παύλειος χαρακτηρισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ὡς
σώματος (*Κολ.* 1,18). *Δὲν ὑπάρχει σῶμα χωρὶς κεφαλῆ,
οὔτε κεφαλὴ χωρὶς σώμα.* Αὐτὸ προϋποθέτει τὴν λει-
τουργία τοῦ ἀναστημένου διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
Χριστοῦ (*Ρωμ.* 8,11). Πρόκειται γιὰ τὴν λειτουργία τῆς
μεταδόσεώς του στὴν θεία Εὐχαριστία, διὰ τῆς ὁποίας
ὁ Παῦλος ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ
ὅλοι ποτίζονται ἀπὸ τὸ ἴδιο «πνευματικὸν πόμα», τὸν
Χριστὸ (*Α΄ Κορ.* 10,4).

Τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἁγια-
σμένη ἔνεκα τῆς ἐνώσεώς της ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέ-
πτως μὲ τὴν θεία του φύση, ταυτίζεται μὲ τὸν ἄρτο καὶ
τὸν οἶνο τῆς θείας Εὐχαριστίας («τὸ ποτήριον τῆς εὐ-
λογίας») καὶ «τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν», «τοῦτό ἐστι τὸ

σῶμα μου», «τοῦτό ἐστι τὸ αἷμα μου»: *Α΄ Κορ.* 10,15-16) καὶ οἱ πιστοὶ κοινωνοῦν-μετέχουν τοῦ Χριστοῦ. Πίνουν καὶ τρέφονται ἀπὸ τὸν Χριστὸ (*Α΄ Κορ.* 10,4) καὶ γίνονται «μέλη» Χριστοῦ καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος (*Α΄ Κορ.* 6,9), διότι, μετέχοντας τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τῆς Εὐχαριστίας, γίνονται «μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ (= τοῦ Χριστοῦ), ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ» (*Εφεσ.* 5,30· *Α΄ Κορ.* 6,19).

Τὸ σῶμα ὅμως τοῦ Χριστοῦ, ἡ σὰρξ καὶ τὰ ὀστά του, πραγματώθηκε κατὰ τὴν ἐνανθρώπηση διὰ Πνεύματος ἁγίου (τὸ «γεννηθέν» ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία εἶναι «ἐκ Πνεύματος ἁγίου»· ἡ Παρθένος «εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου»: *Ματθ.* 1,18 καὶ 20). Ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι πνευματέμφορος καὶ ὅσοι μετέχουνε στὴν θεία Εὐχαριστία, ὅπου μὲ εἰδικὴ *εὐχή* («εὐλογία», «εὐχαριστία») ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος γίνονται σῶμα καὶ αἷμα Κυρίου, ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἅγιο Πνεῦμα, κατοικεῖ καὶ σ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα (*Α΄ Κορ.* 3,16· 6,19), γίνονται δηλαδὴ «μέτοχοι ἁγίου Πνεύματος» (*Εβρ.* 6,4). Κι ἐπειδὴ εἶναι πνευματέμφοροι ὅλοι καθοδηγοῦνται («ἄγονται») ἀπὸ τὸ ἐντὸς τους ἅγιο Πνεῦμα νὰ ἀναφωνοῦν «ἄββᾶ ὁ Πατήρ» (*Ρωμ.* 8,14-15). Ἄλλωστε, οἱ πιστοὶ ὅλοι, τὰ μέλη δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας, βαπτίζονται, γιὰ νὰ ἐγκεντρισθοῦν (*Ρωμ.* 11,17 κ.ά.) στὸ ἓνα «σῶμα» τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸ ἴδιο καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ἁγίου Πνεύματος (*Α΄ Κορ.* 12,12-13). Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μυστηριακῆς αὐτῆς πραγματικότητος εἶναι ὅτι λειτουργεῖ-δραῖ ἐντὸς μας «ὁ νόμος τοῦ

Πνεύματος», πού είναι ή έντός μας «ζωή έν Χριστῶ». Τέλος, ἔτσι γινόμαστε «συγκοινωνοί» τοῦ Χριστοῦ καί «ἅγιοι» (Ρωμ. 11,16).

Ἐπανερχόμενοι στό θεμελιῶδες παύλειο θέμα τῆς Ἐκκλησίας, γίνεται σαφές ὅτι, ἀπ' ὅσα λίγα λέχθηκαν, κριτήριο γιά τὸ τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελοῦν τὸ μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας (ὡς πραγματικοῦ σώματος καί αἵματος Κυρίου) καί τὸ Βάπτισμα εἰς τὸ ἓνα ἅγιο Πνεῦμα.

Ἡ θεία Εὐχαριστία, τελούμενη στήν ἐποχή τοῦ Παύλου καί στοὺς αἰῶνες ὅλους μυριάδες φορές, παραμένει καθεαυτὴν μία, διότι ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος («εὐχαριστία»: Κολ 4,2· Α' Κορ. 14,16) γίνονται πάντοτε τὸ ἓνα θεωμένο καί ἁγιασμένο σῶμα τοῦ Κυρίου, ἀποτελοῦν «κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». Ὁ «εὐλογοῦμενος» ὁμως «ἄρτος» εἶναι «εἷς» καί τὸ «σῶμα» Χριστοῦ, πού γίνονται ὅσοι κοινωνοῦν τὸν ἓναν, τὸν ἴδιο, «ἄρτο», εἶναι πάλι «ἓν», ἀποτέλεσμα τῆς θαυματουργικῆς μυστηριακῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διαφορετικὰ θὰ ἔπρεπε οἱ ἄρτοι καί τὰ ποτήρια τῆς Εὐχαριστίας νὰ εἶναι ἄπειρα καί ἄσχετα πρὸς τὸν Χριστό.

«Εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν» (Α' Κορ. 10,16-17).

Ἡ ἀριθμητικὴ πολλαπλότητα ἕως ἀπειρία τῶν κοινῶν (φυσικῶν) ἄρτων καί ποτηρίων οἴνου, διὰ τῆς «εὐλογίας», «εὐχαριστίας», γίνονται πάντοτε «ἐν σῶμα»,

τὸ σῶμα Κυρίου (Α΄ Κορ. 12,14). Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦν μὲ αὐτὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ βαπτισμένοι ὅλοι, τὰ πανταχοῦ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, μολονότι «πολλοί» συνιστοῦν «ἐν σῶμα» (Ρωμ. 12,5). Ὅλοι κληθήκαμε ν' ἀποτελέσουμε «ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα», ἀφοῦ ἓνας εἶναι ὁ Κύριος, στὸν ὁποῖο μετέχουμε, καὶ ἓνα τὸ Βάπτισμά μας (Ἐφεσ. 4,4-5). Ἡ ἐσωτερικὴ διάσπαση τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἀντιπαλότητα μεταξύ τους προήλθε ἀπὸ τὴν πτώση, τὴν ἀπομάκρυνσίν τους ἀπὸ τὸν Θεό, τὴν αὐτονόμησίν τους ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ τώρα οἱ ἄνθρωποι εἶναι διακεκριμένα, ἰδιαιτέρως ὁ καθένας, πρόσωπα, εἶναι «μέλη ἐκ μέρους», ἀλλὰ διὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας, τοῦ «ἐνὸς ἄρτου», ἀποτελοῦν ὅλοι «σῶμα Χριστοῦ», διότι σῶμα Χριστοῦ ἔγινε ὁ μὲ «εὐχαριστία» (Α΄ Κορ. 14,16· Κολ. 4,2) ἄρτος, τὸν ὁποῖο «τρώγομεν» (Ἰωάν. 6,54-55.58). Ἡ σχέση αὐτὴ, βέβαια, μὲ τὸν Χριστὸ εἶναι συνέπεια τῆς «κοινωνίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Β΄ Κορ. 13,13· Φιλιπ. 2,1). Καὶ ὅταν ἔχουμε τὸ Πνεῦμα-τὸν Παράκλητο, ποῦ ἀποστέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. 14,25-26· 16,13), τότε μόνο εἶναι βέβαιο ὅτι εἴμαστε τοῦ Χριστοῦ, ὅτι κάθε πιστὸς ἀποτελοῦμε «μέλος ἐκ μέρους» τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. 8,9).

Στὶς Ἐπιστολὰς τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Παῦλος ταυτίζει μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια τὸ «σῶμα» τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνῶ συγχρόνως ὀνομάζει κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας τὸν Χριστό.

«Αὐτὸν (=τὸν Χριστό) ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῆ ἐκκλησία, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφεσ. 1, 22-23).

«Αὐτὸς ἔστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας» (Κολ. 1,18).

Τονίζει ἔτσι τὴν ἀρραγὴ ἐσωτερικὴ ἐνότητα Χριστοῦ καὶ πιστῶν καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἀυθεντικότητά τῆς ἐνότητάς αὐτῆς. Στὸ μυστηριακὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ζώντας οἱ πιστοὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκοτοῦν τὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐκδηλώθηκε κατὰ τὴν ἐπίγεια ζωὴ του καὶ ὅπως τοὺς τὴν ἐξηγεῖ-ἀποκαλύπτει τὸ ἅγιο Πνεῦμα (Α΄ Κορ. 2,10) κατὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ πιστοὶ, ζώντας στὴν Ἐκκλησία τὸν Χριστὸ πρὸ ἀποκαλύπτει τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ συνειδητοποιώντας ἐκεῖ –καὶ μόνον ἐκεῖ– τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, αὐξάνουν εἰς Χριστόν, στὴν κεφαλὴ. Δηλαδὴ προκόπτουν σ' εὐσέβεια καὶ γνῶση τῆς ἀλήθειας. Ἐτσι, ὅσο τὸ σῶμα, ἡ Ἐκκλησία, μένει ἀρμοσμένη στὴν κεφαλὴ, τὸν Χριστό, ἐνεργοῦνται οἱ «ἐπιχορηγίες» τοῦ Πνεύματος (Γαλ. 3,5) στοὺς ἐπιμέρους πιστοὺς («ἐκ μέρους μέλη») καὶ τὸ ὅλο σῶμα αὐξάνει εἰς Χριστόν (Ἐφεσ. 4,15-16· Κολ. 2,19). Ἐτσι ἐξηγεῖται ἡ προκοπὴ σὲ ἀγιότητα καὶ ἡ αὐξησι-προκοπὴ σὲ θεολογικὴ ἐμβάθυνση στὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς σωτηρίας (Α΄ Κορ. 12,8· Β΄ Κορ. 4,6). Αὐτὸ γίνεται ὅμως ὡς αὐξησι ἐσωτερικὴ μὲ τὴν

καθοδήγηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πὸ μόνο αὐτὸ «ὀδηγεῖ» «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (*Ιωάν.* 16,14) κι αὐτὸ μόνο «διδάσκει» καὶ «ὑπομμνήσκει» ὅσα «εἶπε» ὁ Χριστὸς καὶ ὅ,τι εἶναι ὁ Χριστὸς (*Ιωάν.* 14,26). Τὸ Πνεῦμα ἐργάζεται καὶ λειτουργεῖ στὴν Ἐκκλησία, διότι ἐκεῖ εἶναι ὁ Χριστός. Ὅποιοσδήποτε ἄλλος διδάσκαλος ἀγνοεῖ τὸν Χριστὸ καὶ ὅ,τι θὰ λέει γιὰ τὸν Χριστὸ θὰ εἶναι μὴ πραγματικό, μὴ ἀληθές.

Οἱ πολλές τοπικὲς ἐκκλησίαι εἶναι ἡ Μία Ἐκκλησία μὲ τοὺς πολλοὺς λειτουργοὺς της

Ὅπως οἱ πολλοὶ πιστοὶ ἀποτελοῦν ἓνα σῶμα, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ (*Α' Κορ.* 10,16-17· 12,14), διότι μετέχουν στὴν ἴδια θεία Εὐχαριστία («εἷς ἄρτος – ἓν σῶμα»), ἔτσι καὶ οἱ πολλές κατὰ τόπους κι ἐποχὲς Ἐκκλησίαι ἀποτελοῦν τὸ ἓνα σῶμα τοῦ Κυρίου. Οἱ Ἐκκλησίαι, πὸ βρῖσκονται ἄλλη «ἐν Κορίνθῳ» (*Α' Κορ.* 1,2), ἄλλες στὴν περιοχή «τῆς Γαλατίας» (*Γαλ.* 1,2) καὶ ἄλλες πολλές σὲ διάφορα «ἔθνη» (*Ρωμ.* 16,4), εἶναι ὅλες του Χριστοῦ (*Ρωμ.* 16,16), διότι ὅλες ἔχουνε τὸ δικό του σῶμα καὶ αἷμα διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας καὶ τὸ ἴδιο ἅγιο Πνεῦμα (*Εφεσ.* 4,4-5· *Φιλιπ.* 2,1).

Γιὰ νὰ λειτουργήσουν ὅμως οἱ πολλές ἐκκλησίαι, πὸ μάλιστα συνεχῶς θὰ αὐξάνονταν, ὥστε νὰ οἰκοδομοῦνται καὶ νὰ ἀγιάζονται ὅσο γίνεται περισσότεροι ἄνθρωποι, ὁ Κύριος, πὸ ἴδρυσε τὴν Ἐκκλησία, ὁ

ἴδιος «ἔδωκεν», ὄρισε, κατέστησε, εἰς αὐτὴν «τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. 4,11-12). Τὸ ἴδιο βεβαίω-νε ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε καὶ πρὸς τοὺς Κορινθίους, προσθέτοντας καὶ ἔκτακτα χαρίσματα (Α΄ Κορ. 12,28). Οἱ διακονοῦντες τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ὅλοι ἔχουνε τὸ δικό τους λειτούργημα καὶ χάρισμα, τὸ ὁποῖο –πλὴν τῶν Μαθητῶν-Ἀποστόλων– τοὺς ἀνατί-θεται μὲ ἱερουργία-χειροτονία, «δι’ ἐπιθέσεως τῶν χει-ρῶν» (Α΄ Τιμ. 4,14· Β΄ Τιμ. 1,6).

Ο Παῦλος πρῶτος πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἴδιος («διὰ τῶν χειρῶν μου») μετέδωσε τὸ «χάρισμα» τοῦ πρεσβυτέρου (τοῦ λειτουργοῦ) στὸν Τιμόθεο (Β΄ Τιμ. 1,6) καὶ στὸν Τίτο (Τίτ. 1,5), ὥστε νὰ ἐργασθοῦν ὡς συνεχιστὲς του. Ἀκόμα σημαντικότερο, δίνει ἐντολὴ στὸν Τίτο νὰ «κα-ταστήσῃ», νὰ χειροτονήσῃ καὶ νὰ τοποθετήσῃ, πρε-σβυτέρους στὴν Κρήτη (στὸ ἴδιο), ἐνῶ ἤδη οἱ πρεσβύ-τεροι, συνεχιστὲς (διάδοχοι) δηλαδὴ τῶν Ἀποστόλων (Α΄ Τιμ. 4,16), χειροτονούσαν δικούς τους συνεχιστὲς, κάτι ποὺ δὲν διακόπηκε ποτέ.

Ὁ πρῶτος ποὺ ὄφειλε νὰ θεολογήσῃ γιὰ πολλὰ θέ-ματα

Τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὸ περιέγραψε ὁ Παῦ-

λος, άποσπασματικά έστω, ανάλογα με τις προκλήσεις τών πιστών και τόν φωτισμό του άγιου Πνεύματος, έχει ζωτικότητα κι έντυπωσιακή δυναμική. Οί πιστοί καλοϋνταν να πιστέψουν και να ζήσουν τó συγκλονιστικό μυστήριο τής ένανθρωπήσεως, του πάθους και τής αναστάσεως του Κυρίου, δηλαδή τήν ριζική άνατροπή τών θρησκευτικών, κοινωνικών και φιλοσοφικών σταθερών του περιβάλλοντός τους. Όσο ευρύτερα στρώματα ανθρώπων και ομάδων από διαφορετικές περιοχές, φυλές κι έθνη πίστευαν στο Εύαγγέλιο και γίνονταν μέλη τής Έκκλησίας, τόσο δυσκολότερο ήτανε να κατανοήσουνε και να ζήσουνε με συνέπεια τή διδασκαλία του Εύαγγελίου. Και όσο συνεπέστερα θέλανε να ζήσουνε τήν έν Χριστώ ζωή, τόσο περισσότερα έρωτηματικά έθεται και σε τόσο περισσότερες παρεκκλίσεις-λάθη κατέληγαν.

Αυτές ακριβώς οί δυσκολίες απέβαιναν προκλήσεις για τόν Παύλο, άφορμές, ώστε κατά περίπτωση να έξηγει, ν' αναλύει, δηλαδή να θεολογει, σύμφωνα με τόν φωτισμό του άγιου Πνεύματος (Α' Κορ. 14,37· Β' Κορ. 13,3) κι ένίστε κατά τήν δική του γνώμη (Α' Κορ. 7,6· Β' Κορ. 8,8), πού τότε δέν τήν θεωρούσε ύποχρεωτική. Έτσι ο Παύλος έγινε ο πρώτος Θεολόγος, τó εκλεκτό σκεϋος, πού οδήγήθηκε από τόν Θεό να θεολογήσει για τά γενικότερα θέματα του Εύαγγελίου και τής Έκκλησίας, όταν ακόμα δέν είχανε γραφεί ούτε τά εύαγγελικά κείμενα. Παράλληλα δέν παρέλειψε να μιλήσει θεόπνευστα για ζητήματα τής καθημερινής ζωής και

συμπεριφορᾶς τῶν πιστῶν. Γι' αὐτὸ εἶναι ὄχι μόνο ὁ πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ὁ πολυπλευρικότερος συγγραφέας τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ πλάτος καὶ τὸ εὖρος τῆς σοφίας τοῦ ὁποίου τὰ μὲν συνειδητὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ζοῦνε καὶ σώζονται ἐν Χριστῷ δι' ἁγίου Πνεύματος, οἱ δὲ εἰδικοί ἐρευνητὲς δὲν κατορθώσανε νὰ ἐξαντλήσουν.

Δειγματικὰ μόνο ἀναφέρουμε ὅτι θεολόγησε:

Γιὰ τὴν προσωπική του κλήση στὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα καὶ τὶς προσωπικὲς εἰς αὐτὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκαλύψεις.

Γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἐκκλησία του, ποὺ ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ πραγματώνεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Γιὰ τὴν λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς λειτουργοὺς-πρεσβυτέρους της, τὰ χαρίσματα καὶ τὶς ἀποκαλύψεις στοὺς κόλπους της, ἀλλὰ –κατ' ἀνάγκην– καὶ γιὰ τὰ σχίσματα καὶ τοὺς ψευδαποστόλους, ποὺ καταλύουν τὴν ἐνότητα τῆς αὐθεντικῆς Ἐκκλησίας καὶ θέτουν σὲ κίνδυνο τὴν σωτηρία τῶν μελῶν της.

Γιὰ τὸν καθημερινὸ πνευματικὸ ἀσκητικὸ ἀγῶνα τῶν πιστῶν, τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴ τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν διάβολο καὶ ἀγιάζεται καὶ σώζεται ὅσο μετέχει ἄξια στὸ θεωμένο καὶ πραγματικὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου.

Γιὰ τὸν πιστὸ ποὺ πορεύεται πλήρης ἐλπίδας πρὸς

τὴν μέλλουσα βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅπου κατὰ τὴν τελικὴ κρίση θ' ἀπολαύσει χάριτι θεία τὴν αἰώνια μακαριότητα.

Γιὰ τὸ νέο πνεῦμα, τὴ νέα θεώρηση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπου, ὑπερβαίνοντας τὸν παλαιὸ νόμο οἱ ἄνθρωποι ὡς «σύμμορφοι» τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλοι ἴσοι (ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες). Τώρα μὲ τὸν Παῦλο ὁ γάμος ἀποβαίνει Μυστήριο καὶ καθ' ἑαυτὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ τιμᾶται κατ' ἀξίαν ἡ παρθενία διὰ Χριστὸν (δι' ὁμοίωσιν πρὸς Θεόν) καὶ ἀξιολογεῖται θετικὰ τὸ σῶμα ὡς κατοικητήριο, μάλιστα, τοῦ Πνεύματος, λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ ἀμαρτάνει κανεὶς εἰς αὐτό.

Γιὰ τὴν σχέση τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ ἱστοριοκεποχικὸ περιβάλλον τους, εἴτε αὐτὸ εἶναι ὁ θρησκευτικὸς εἰδωλολατρικὸς κόσμος, εἴτε τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ἢ τὰ ἰσχυρὰ πολιτικοκοινωνικὰ καὶ ἐξουσιαστικὰ μορφώματα.

Τέλος, κλείνοντας μόνον συμβατικά, θεολόγησε γιὰ τὸ μυστήριο τῆς ἀνακεφαλαιώσεως: πῶς ἀναδημιουργεῖται ὅλος ὁ κόσμος στὸν ἀναστημένο Χριστό, πῶς ἡ πνευματικὴ ζωὴ, προσφερόμενη ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μέτρο καὶ κορύφωση ἔχει τὸν Χριστό. Τὸ πανιέρο αὐτὸ γεγονὸς ἐκφράζεται καὶ ἀποδεικνύεται μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη, γιὰ τὴν ὁποία ὁ θεόκλητος Παῦλος μᾶς ἄφησε ἀνεπανάληπτες σελίδες, ἱκανὲς νὰ τὸν θαυμάζουν οἱ γενεὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τὸν εὐγνωμονοῦν τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Πρὸς τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἀνακεφαλαιώσεως- Ἔσχατα

Ὁ Παῦλος, δέκτης ἀποκαλύψεων ἀλλὰ καὶ μάρτυς τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ βίου της, καταγράφει τὸ «μαρὰν ἀθά» (Α΄ Κορ. 16,22) ὁ Κύριος ἔρχεται, πὺ τότε οἱ πιστοὶ ἔνιωθαν ἔντονα. Ὁ ἀναστημένος Κύριος ἀποτελοῦσε τὸ σκάνδαλο γιὰ τοὺς ἔξω τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν μέγιστη ἐλπίδα καὶ παρηγορία γιὰ τοὺς πιστοὺς. Στὸν ἀναστημένο Κύριο θεμελιώνει τὴν ἀνακεφαλαιώση τῶν πάντων ὁ Παῦλος, αὐτὴν προβάλλει ὡς ἀπόδειξη τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν (Α΄ Κορ. 15,14 καὶ 20) καὶ τῆς ζωοποιήσεως τῶν σωμάτων τῶν πιστῶν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ρωμ. 8,11· Α΄ Κορ. 15,22 καὶ 42).

Τὸ «ἔρχεται ὁ Κύριος» δὲν μειώνει τὸν ρεαλισμὸ τοῦ δέκτη ἀποκαλύψεων Παύλου. Τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ὑπογραμμίζει τὴν πίστη, ὅτι ὁ ἀναστημένος Κύριος θὰ πραγματοποιήσῃ καὶ νέα «παρουσία» (Α΄ Κορ. 15,23). Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἐλπίζουν καὶ νὰ εὐχονται νὰ ἐκδημήσουνε, νὰ ἐγκαταλείψουνε τὰ θνητὰ σώματά τους καὶ νὰ μεταβοῦνε στὸν Κύριο, λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐαρεστοῦνε, νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸ μὲ τὴν ζωὴ καὶ τὶς πράξεις τους (Β΄ Κορ. 5,8-9). Ἡ ζωὴ δηλαδὴ στὸν κόσμον αὐτὸν ἀποτελεῖ κριτήριον γιὰ ὅ,τι θὰ συμβεῖ στὴν δευτέρα παρουσία. Ὁ Χριστὸς θὰ κρίνει τότε τοὺς ἀνθρώπους σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὶς ἐπιταγὰς του γιὰ τὴν ἐδῶ ζωὴ τῶν πιστῶν (Ρωμ. 2,16).

Γράφοντας πρὸς τοὺς Φιλιπησίους δίνει πολὺ προσωπικὸ χαρακτήρα στὴν διδασκαλία του. Καταθέτει ἐσώτατο βίωμα. Ζωὴ μου, λέγει, ἐδῶ στὴν γῆ εἶναι νὰ ζῶ ἐν Χριστῷ («ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστός»), ἀλλὰ καὶ ἂν πεθάνω τὸ θεωρῶ «κέρδος» (1,21). Καταπιέζεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ πεθάνει γιὰ νὰ ζῆ ἐν Κυρίῳ, τὸν συνεπαίρνει ὅμως καὶ ἡ ἀγάπη, τὸ καθῆκον: μένοντας στὴν ζωὴ ἐδῶ, θὰ προσφέρει «ἔργο» γιὰ τὴν Ἐκκλησία πολὺ «ἀναγκαιότερον». Καὶ προτιμᾷ νὰ ἐργασθεῖ ἀκόμα στὴν Ἐκκλησία (1,22-25) χάριν τῶν πιστῶν.

Ἡ τοποθέτηση αὐτῆ τοῦ Παύλου κατανοεῖται ἀπὸ τὴν θεολογία του περὶ ἀνακεφαλαιώσεως τῶν πάντων στὸν Χριστὸ (*Ἐφεσ.* 1,10). Ἡ ἀνακεφαλαιώση, ποὺ ἄρχισε μὲ τὴν ἐνανθρώπηση καὶ συνεχίζεται στὴν Ἐκκλησία, θὰ ὀλοκληρωθεῖ μὲ τὴν δευτέρα παρουσία καὶ τὴν τελικὴ κρίση, ὅποτε θὰ καταργηθεῖ ὀριστικὰ ὁ θάνατος, θὰ ὑποταχθοῦν στὸν Κύριο τὰ πάντα καὶ ὁ Θεὸς πλέον θὰ εἶναι «τὰ πάντα ἐν πᾶσιν» (*Α΄ Κορ.* 15,28-29).

Ἡ κατάσταση τῆς ὀριστικῆς ἀνακεφαλαιώσεως δὲν περιγράφεται ὅσο θὰ ἤθελε κάποιος. Σημειώνει ὅμως ὁ θεόπτης Παῦλος ὅτι τότε θὰ ἐγερθοῦν οἱ νεκροὶ καὶ θὰ εἶναι ἀλλαγμένοι («πάντες ἀλλαγσόμεθα», θὰ ἔχουν σῶμα «οὐράνιον» καὶ «πνευματικόν», θὰ ἔχουν «ἀθανασίαν» καὶ «ἀφθαρσίαν»: *Α΄ Κορ.* 15,40-53). Οἱ ἀναστημένοι νεκροὶ θὰ βρίσκονται σὲ δόξα, ὅπως αὐτὴ ποὺ δόθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ (*Β΄ Κορ.* 3,7) καὶ μάλιστα σὲ δόξα αἰώνια (4,17), «σύμμορφον» πρὸς

τὴν δόξα τοῦ ἀναληφθέντος «σώματος» τοῦ Κυρίου (Φιλιπ. 3,21· βλ. Ρωμ. 17,7· Α΄ Θεσσ. 2,12). Οἱ ἀναστημένοι δὲν θὰ βιώνουν παθητικὰ τὰ δῶρα τῆς οὐράνιας βασιλείας. Ἀντίθετα, θὰ λειτουργεῖ ἡ γνωστικὴ ἐνέργεια ἔτσι, ὥστε νὰ γνωρίζουν τὸν Θεὸ πληρέστερα («τότε ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην»). Ἀκόμα θετικότερα, θ' ἀπολαμβάνουν τὴν θέα τοῦ Θεοῦ «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» (Α΄ Κορ. 13,12).

Ὅσο εἶναι ὅμως καθ' ὑπερβολὴν σαγηνευτικὴ ἡ κατάσταση τῶν ἐσχάτων, τόσο δύσκολος καὶ ἀποκρουστικὸς εἶναι ὁ ἀγώνας τῆς προετοιμασίας τοῦ πιστοῦ γιὰ τὴν κατάστασιν αὐτή. Ἄπειρες φορές ὁ Παῦλος ἐξήγησε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ πιστοὶ τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον» (Ἐφεσ. 4,22· Ρωμ. 6,6), ὅ,τι τοὺς δένει μὲ τὰ θέλητρα τοῦ κόσμου, μὲ κάθε εἶδος ἀμαρτία, ὅπως ἀδικία, μίσος, πλεονεξία, πορνεία καὶ τὰ ὅμοια. Μὲ αὐτὰ κανεῖς δὲν ἔχει θέση («κληρονομίαν») στὴν βασιλεία τοῦ «Χριστοῦ καὶ Θεοῦ» (Ἐφεσ. 5,5). Οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ «ἐργάζονται τὸ ἀγαθόν» πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (Γαλ. 6,10), πρέπει ν' ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀληθινὴ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη (Α΄ Κορ. 13,4-7). Πρέπει νὰ κοπιᾶζουν ἀφάνταστα, νὰ «στενάζουν», στὴν πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἄσκησιν, γιὰ ν' ἀποκτήσουν «οὐράνιο» σῶμα (Β΄ Κορ. 5,2), κι ἔτσι ν' ἀτενίζουν αἰῶνια τὸν Θεὸ «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον».

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ο ΠΑΥΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΘΝΩΝ: ΤΙ ΤΟΥ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕ Ο ΚΥΡΙΟΣ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΜΕ ΜΙΝΙΟΝ PRO ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟ
ΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ ΕΚΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΨΥΧΟΓΙΟΣ. ΤΗ ΜΑΚΕΤΑ ΤΟΥ ΕΞΩ
ΦΥΛΛΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΕ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΖΑΛΟΣ, ΤΟ ΗΛΕ
ΚΤΡΟΝΙΚΟ ΜΟΝΤΑΖ ΚΑΙ Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΣΤΑΜΑΤΙΟ ΚΟΤΣΑΤΟ & ΣΙΑ Ο.Ε. ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟ
ΔΕΞΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΠΑΝΑΠΙΩΤΟΥ & ΣΙΑ
Ο.Ε. ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 2009 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΟΝ ΗΙΕΝ ΝΟΤΕΥΕΤΕΥΕ
ΜΑΤΟΣ ΔΑΥΕΙΑ ΔΑ ΔΑΙΟ
ΒΗΘΕΕΜ ΤΗ ΟΚΩΜΗΣ
ΟΠΟΥ ΗΝ ΔΑΥΕΙΑ ΕΡΧΕΤΑΙ
ΟΧΣ ΟΧΙΜΑ ΟΥΝ ΕΓΕΝΕ
ΤΟ ΕΝ ΤΩ ΟΧΛΩ ΔΙΑΥΤΟ
ΤΙΝΕΣ ΔΕ ΗΘΕΛΟΝ ΕΞΑΥΤ
ΠΙΑΣΑΙ ΔΥΤΟΝ ΑΛΛΟΟΥΣ
ΕΒΑΛΕΝ ΕΠΑΥΤΟΝ ΤΑΣ
ΧΟΙΡΑΣ ΗΛΘΟΝ ΟΥΝ ΟΙ
ΥΠΗΡΕΤΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΡ
ΧΙΕΡΕΙΣ ΚΑΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥΣ
ΚΑΙ ΕΙΠΟΝ ΔΥΤΟΙΣ ΕΚΕΙ
ΝΟΙ ΔΙΑ ΤΙ ΟΥΚ ΗΓΑΓΕΤΕ
ΔΥΤΟΝ ΑΠΕΚΡΙΘΗΣΑΝ
ΟΙ ΥΠΗΡΕΤΑΙ ΟΥΔΕ ΠΟΤΕ
ΕΛΑΛΗΣΕΝ ΟΥΤΩΣ ΑΝΘΡ
ΠΟΣ ΑΠΕΚΡΙΘΗΣΑΝ ΟΥ
ΟΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ ΜΗ ΚΑΙ ΟΥ
ΜΕΙΣ ΠΕΠΛΑΝΗΣΘΕ ΜΗ
ΤΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ
ΕΠΙΣΤΕΥΣΕΝ ΕΙΣ ΔΥΤΟΝ
Η ΕΚ ΤΩΝ ΦΑΡΙΣΑΙΩΝ
ΑΛΛΑ Ο ΟΧΛΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο
ΜΗΓΕΙΝ ΟΣΚΩΝ ΤΟΝ Κ
ΜΟΝ ΕΠΑΡΑΤΟΙ ΕΙΣΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Δ.Ε.
ΜΑΥΤΟΝ ΧΑΛΗ 1 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ: 210 28 04 800 • FAX: 210 21 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-962453-834-6

9 789624 538346